

DOBOZI ÉSZTER
Túl a rákbarakkon

Angelika naplójából

2. rész

Már parókat viselek, amikor először megérkezem G. V.-hez. Még sosem voltam természetgyógyásznál, pszichológusnál sem. Fiatalkori depressziós – vagy annak mondott, laikusok által akként értelmezett – tüneteimet tapasztalva javasolta egyik-másik jóakaróm, hogy forduljak ilyen szakemberhez. (Magam csak úgy emlékezem, a depresszióknak vagy neurózisnak vélt tünetek a tiltakozás nagyon sajátos változatai voltak lehetetlen élethelyzetekkel szemben. Tiltakozások az elfogadhatatlan ellen. Csak a kényelmes környezet hajlamos depresszióknak vagy neurózisnak beállítani a kiszolgáltatott ember reakcióit, amikor fájdalmasabb volna a valódi okok beismerése. Fájdalmasabb annak, aki fölöttébb rosszul érzi magát a bőrében, látván hozzátartozója, eze-aza vergődését. Túl nagy volna – ha netán cselekedne érte – az áldozat? Vagy egészen egyszerűen kényelemszeretetből folyamadik a másik, a tiltakozó, kínlódó fél beteggé nyilvánításához. Még mielőtt szembesülnie kellene az egészségétől kicsattanó félnek a saját felelősségének tudatával, gyorsan ki kell mondania: Ó, szegényke, milyen gyenge. Nem e világra való. E játszmákat átélve így-úgy, mennyire tudtam, hogy ezek csak játszmák. Státuszjáték mind, ahogyan később olvastam is erről. Nem megyek pszichológushoz, mondtam egykor. Csak magam lehetek a magam orvosa. Ha én nem találok megoldást, s nem fogadom el, jöhet száz pszichológus. Ezer. Pszichiáterek sokasága.) Most tehát mégis itt vagyok a természetgyógyásznál. A kétségbeesés hozott ide. Meg az elszántság. A halálos veszedelem félelme. A halálos veszedelem, amelyet nem éltem át igazán addig, amíg az első kemoterápiás kezelésre sor nem került. Amíg hatásának megsemmisítő érzését meg nem ismertem. Ez a megsemmisülést idéző élmény készítet elhatározásra. Mindent kipróbálok a gyógyulás érdekében. Életben akarok maradni, ki akarom bírni, ami rám vár. És közben nem szeretném elveszíteni emberi formámat. Emberi méltóságomat. Eszembe jut, amit a nővér a fejemre olvasott komoran: nem fogom átvészelni a további kezeléseket, hacsak valakitől, egy pszichológustól segítséget nem kérek. Hinni akarom, hogy segít nekem ez az ember. Hogy tud segíteni. Bettina oly elhíhetően beszélt a maga gyógyulásáról, hogy nem tartom lehetetlennek, az ő gyógyítójának beavatkozása fordulatot fog

előidézni az én sorsomban is. Nagy a várakozás bennem, mielőtt az első találkozásra sor nem kerül. És nagy a kíváncsiság. Mi ez vajon? Nehezen találok meg a rendelőt. Sokkoló ereje van a felfokozott utcazajnak, amelyen át kell fűrnöm magam, amíg a bejáratig el nem jutok. Kaputelefonon bejelentkezem. Már vártak, mint kiderül. Odabenn a kinti világgal ellentétes miliő fogad. Rend és patikatisztaság. A gyógyító ember elém is jön, ő maga bocsát be szobájába. A futó benyomást nincs is időm értékelni. Ahogyan azonban az ajtón belül kerülök, a bemutatkozásból, kézfogásból az marad meg, hogy itt mintha biztonságban lennék. Nem történhet velem semmi rossz. Itt a rokonszenvért nem kell külön megharcolni. Sőt ez az ember olyannak fogad el, amilyen vagyok. Ennek az elfogadó attitűdnek az érte aztán a további kezeléseknél csak növekedni fog. Ez lesz az egyik alapélmény. A „Mi a panasz?” kérdésre röviden tájékoztatom az előzményekről. Szeretném tudni, remélhetek-e segítséget. Bettina szerint G. V. időben szól a betegnek, ha módszereitől nem várható pozitív fejlemény. Fölöslegesen nem járhatja a páciensét magához. Már a vizsgálóasztalon fekszem. A gyógyító kézből kellemes meleg árad a testembe. Aztán egyre forróbb hullámokban ér ez a különös, semmihez nem hasonlítható élmény. Ilyen lehet a vérátömlesztés? A vércsere? Érzem, ahogy átáramlik, zúdul ez az erő (nem tudok pontosabb kifejezést a jelenségre), és szívódik fel az egész szervezetemben. Mindez meglepetés-szerűen hat rám, mégis a legnagyobb természetességgel történik. Nem gondoltam, hogy Celsius fokokban mérhető és tapasztalati úton is felfogható, tetten érhető lesz a gyógyító energia. És hinnem kell a hihetlent. Hogy ettől javul a közérzetem. Mert radikálisan és rövid időn belül megváltozik. Gyógyítóm kedvezőnek tartja, hogy a szervezetem (személyem?) már az első alkalommal fogadóképes az átadott energiára. A hazafelé út össze sem hasonlítható az ide vezetővel. A könnyűségre emlékszem. Hirtelen minden egyszerűnek tetszik. A mozgás. Az autózás. Nem kell külön tartanom magam, hogy össze ne omljak. Amikor otthon belépek az ajtón, a férjem, akit végtelenül megviselt, amit az elmúlt egy hónapban átéltünk, hetek óta először mosolyog. Az erő, amit kaptam, róla tükröződik vissza. Így értelmezem. Eloszlott a szorongásom. Vége az elszeparáltságomnak is. Újra rá tudok nézni az emberekre. Állom a tekintetüket. Nem félek tőlük. Van erőm kimenni az irodámból. Nem zárom magamra az ajtót. Nyitva tartom. Hogy tisztító vegyi anyagot fecskendeztek belém, arra már csak az emlékeztet, hogy néhány napig még mindig nem érzem az ételek valódi ízét. De legalább enni képes vagyok már. S egyre többfélét megint.

Alighogy magamhoz térek, s kezdem igazán jól érezni magam ismét, kezdődik újra minden. De nem egészen úgy zajlik a második, a harmadik, a negyedik kemoterápiás kezelés, mint az első. Nem vagyok rosszabbul. Nem roskadok össze, amint jósolták. Ezek előtt a kezeléseik előtt most már mindig elmegyek G. V.-hez, hogy felerősítsen. A legelső iszonytató élmény után így lett bátorságom a második kemoterápiás beavatkozáshoz, a harmadikhoz és a többihez. Mert az első után közel voltam ahhoz, hogy fellázadjak, és soha tájára se menjek a kórháznak.

Bár a mendemondák alapján már az első beavatkozást is bizalmatlanul és némi félelemmel fogadom. Még mielőtt bevonulnék (mindig így mondom, mint az újoncok, amikor katonának vitték őket), hallok egy rádióműsört éppen az engem is érintő témában. Egy bizonyos ritka ráktípusról beszélnek, amelyet nem ezzel a hírhedt módszerrel gyógyítanak. Lelkendezve számolnak be róla a betelefonálók, milyen jó, s nem észlelnek semmiféle mellékhatást. Az elhangzó telefonszámot azonnal hívom én is. A Rákbetegek Országos Szövetsége nevében szólal meg valaki a drót másik végén. Kiváltható-e a kemoterápia más gyógyszeres megoldással az én esetemben? A válasz: nem. Ezt a szövetséget még egyszer-kétszer hívom, ha információhiányban szenvedek. Általában ezek a telefonos beszélgetések nem érik el a kívánt hatást. Aggályaimat nem oszlatják el. Nem nyugtatnak meg. Nem kapok megfelelő választ. Sem itt, sem más telefonszámokon. Dr. Infót kétszer hívom. Egyszer arról szeretnék hallani, a Zitazonium milyen mellékhatásokat válthat ki. Mivel lehetne helyettesíteni? Később – már a rendszeres kórházjárás végére jutva – azt szeretném megtudni, mi a teendő, ha dagad az Arimidexet szedő bokája, s a mindennapi életében és kötelezettségeinek teljesítésében is zavart keltő aluszékonyság vesz rajta erőt. Nyugtalanít, hogy nem élhetek úgy, mint régen. De még ennél is nyugtalanítóbb, ha arra gondolok, Kristóf már nem él, akit kb. fél éve lábdagadással kellett váratlanul kórházba szállítani. Mind a kétszer betanult szövegként mondja fel a telefonügyeletes szakember a szakirodalomban olvasható sorokat, de a speciális és egyéni helyzetre nem tud reagálni. Egyik alkalommal egy másik telefonszámot kapok, majd ott többet elárulnak. Nem mondanak semmit. Újabb telefonszámot ajánlanak. Itt nem veszik fel a kagylót. Lemondok a további információgyűjtésről. Másodszor türelemre intenek. Ezek csak kezdeti tünetek, majd elmúlnak. Ha mégsem, forduljak a kezelőorvosomhoz. Hétféve lévén nem tehetem meg. De amint eljön a hétfő, jelentkezem – természetesen telefonon. Lehet, hogy magamra is haragítom csökkent tűrőképességemmel,

okvetetlenkedésemmel az orvosnőt, amikor vízajtót szeretnék kérni. Telefonon nem szokott effélékről dönteni, mondja. S igaza van. Ha engem nyaggatna ugyanilyen módon valamelyik ügyfelem, hasonlóan válaszolnék. Ha annyira elviselhetetlen az állapotom, menjek be hozzá, mondja, pénteken. Máskülönb pedig örüljek, hogy nyár van, s aludjak, ha aluszékony vagyok. Ne törődjem semmivel. Nem megyek be pénteken. Főként, mert szégyellem magam a hisztériám miatt. S valóban inkább csak hisztérikál a gyógyszereszedés, mert a panaszok később nem jelentkeznek. Vagy tényleg hozzászokott az új állapothoz a szervezetem, vagy csak a túlzottan forró és fülledt időre reagált ekként. Ám ez idáig még mi mindennek kell megtörténnie!

H. doktornő hiába próbált hatni a hiúságomra. Azt mondta, ki hogyan viseli a kemoterápia mellékhatásait, kulturáltság kérdése is. Szerinte egyesek látványosan hányanak, öklendeznek, jajveszékkelnek. Mintha büntetni szeretnék ezáltal a kezelő személyzetet, az orvost. S vannak a csendben tűrők. Akik inkább sietnek haza, még akkor is, ha hányanak. Hányjanak inkább otthon, úgy gondolják. Ne lássa senki a szenvedésüket. Magam jobban szeretnék ez utóbbiakhoz tartozni. Első alkalommal mégsem sikerült. Másodszor viszont a hányás-csökkentő mellé jó adag nyugtatót is kapok.

– Mi ez a rózsaszín tableta? – kérdezem.

– Xanax.

– Érdekes, én fehérnek ismertem.

– Ez a nagyobb dózis, rózsaszín, de ugyanaz.

Másnap reggel is kapok a szokásos kifli-sajt-tea reggelizet. A reggelit nem sokára viszontláthatom. A nyugtatótól alélt vagyok. Nincs időm kirohanni a mellékhe-lyiségbe. Szerencsére a fejem mellett, a párnámon ott a hánytató műanyag tálca. A hánytál. A szobatársam viszi ki, mielőtt még lekászálódna az ágyról. Most minden cselekvésem olyan, mint a lassított felvétel. Szégyellem magam. Sose szégyenkezem – mondja. Nagytetű aszszony. Első ránézésre nem túl bizalomgerjesztő, kifejezéstelen arccal. Itt azonban meg lehet azt is tanulni, hogy aki első pillantásra nem rokonszenves, bárkit felül tud múlni, amikor gondoskodó segítőre van szükségünk. Szolgál, szalad – kéretlenül is. Szinte megszegyenítően adakozóan. Sosem felejttem el a jószágát. Sokat beszél hozzám. Már ismerem az élettörténetét. A félelmeit, a szerelmeit. Ebben az egyszerű tanyai asszonyban nagy lélek lakik. Nagyobb, mint sok jól öltözött, ápolt, szépséges hölgyecskében. Szegénynek még megvan a haja háromnegyed része. Sír, amikor megmutatom neki, hogy én már teljesen kopasz vagyok. Ilyen lesz ő is nemsokára. A betegség megalázó – ebben

egyertünk. Margitkának pelenkáznia kell magát. Mikor bejön a férje hozzá, megértem, miért aggódik a hűségéért. A kicsattanó egészséggel megáldott, jó kötésű férfit nyomban megkörnyékezte a fiatal és szemrevaló szomszédnő, amint híre ment a feleség betegségének. Hogy meddig fog ellenállni, ezen morfondírozik Margitka. A férjéért nem tenném tűzbe a kezem, erre gondolok, ahogyan kikandikálok a takaróm alól. S ebben nincs semmi rosszmájúság a részemről, csak a tények ismerete szól belőlem. A reggeli megpróbáltatások és az alapos kiürülés után szinte egész nap alszom. Csak épp a férjem látogatása idejére térek magamhoz. Az egész napból csak annyira emlékszem, hogy betették mellém az ebédet. Talán még a szaga (?), illata (?) is megcsapott. Álomkórosan hanyatlottam vissza az összegyűrt párnára. Egy újabb jelenet félálombeli állapotomból: látom, hogy valaki – bizonyára a nővér – viszi kifelé az ebédemet a tálcán, hiszen bele sem kóstoltam. Legalább nem lesz mit kihánynom, gondolom magamban, s ez megnyugtat. Újra visszaalszom. A férjem ébreszt. Már késő délután van. Újságot hoz. Ennivalókat. Gyümölcsöt. Almát, narancsot. Duzzadó szépeket. S banánt. A kekszet meg a banánt elfogadom, a többi gyümölcsöt, noha mind rajongásig szeretem, visszaadom. Tanultam a korábbi esetből. Semmit, ami savas!

Nem szabad leszakadni a világról, az újságnak ezért is külön örülök. Bertára gondolok, aki mindig tele volt olvasnivalóval, minden elérhető és fontos napilapot átnézett. Innen a kórházból is lejárt naponta az újságárus-hoz, hogy friss hírekhez juthasson. Berta már nincs. És nem mentem el a temetésére. Ezzel adósa maradtam. Tartottam a hosszú utazástól. S már jó ideje kerültem a temetéseket. Nem bántam azt sem, ha megszólnak érte. Akkor már sejtettem, hogy én is nagy bajban vagyok. A szomszéd tragikus halála sem mozdított ki ebből az elzárkózásomból. Ódzkodtam a halál közelségétől. Mint ahogy most a fekete színű holmiktól ösztönös a viszolygásom. Mennyi fekete ruhám, kabátom, sálam van pedig. Most tüntető vöröset, bordót viselek a legszívesebben. S megkedveltem nagyon a narancsszínt, a napszínű sárgát. Egyedül maradván olvasni kezdek. A kábultságom mintha szűnt volna. Hiszen a déli tableta még ott van az éjjeli szekrényemen érintetlenül. Ahogy az ételhez, ahhoz se nyúltam. Jólesik, hogy olvashatok. Megnyugtató, hogy föl is fogom, amit olvasok. Már este van. H. doktornő szokásos körútján megáll egy pillanatra az ágyam végénél. A kellemes tekintet legalább olyan gyógyító hatású, mint hogy megint képes vagyok a szövegek értelmét fölfogni. Nem ment el tehát a józan eszem. A főfájásom is tompult valamicskét. Pedig sokáig az volt az érzésem, a belém nyomott Demalgon injekció mit sem

változtat állapotomon. Az éjszakai alváshoz s már másnap is csak a felét veszem be a mellém készített nyugtatónak, stresszoldónak. Nem akarom a nappalokat átaludni. Talán észreveszik a turpisságot, mert mikor legközelebb itt vagyok, már rögtön az elején injekciót kapok. Csodálkozom, hiszen korábban ezt mellőzték.

– Mi ez? – kérdezem a nővért.

– Olyan sokat tetszik hányni, azért adjuk.

De hogy mit, azt nem tudom meg. Mégis megadóan fogadom ezúttal a szúrást, meg azt is, amit belém fecskendeznek.

Nézem magamat a munkahelyi mosdó tükrében. Szürke az arcom. Különösen az áll tájékán. A szememből viszont eltűntek a vérerek. Olvastam, hogy akinek négy-öttnél több ilyen ér látszik az irisében, komoly betegség. Nekem ezek az erek régóta ott voltak a szemem fehérjében. Láttam a tévé képernyőjén is. Már akkor figyelmeztető jel lehetett volna, ha tudtunk volna belőle olvasni. Ha tudtam volna. Képtelen vagyok enni. Inni is alig. Az előírt mennyiséget semmiképpen nem tudom lenyelni. Így telik el megint a kezelés utáni hét. Közben játszom. Játsszom, hogy minden rendben van. Egyre többet kell megjelenem a nyilvánosság előtt. Egyre többet szenvedek a hajam miatt. Van, aki szótlanul néz. Van, aki úgy, mintha tisztában volna a titkaimmal. Van, aki dicséri az új frizurámat. Sírnom kellene. Dühös vagyok. De mindennekfelett elszánt.

Most már nem halogathatom tovább a szüleim meglátogatását. Ott is vagyok, meg nem is. Igyekszem, hogy ne maradjak anyámmal kettesben. Így talán megúszom a faggatózást. Mert, hogy rendellenesnek tartja külsőmet, látom a szemében. Abban az egyetlen pillanatban, amikor a konyhában egyedül maradunk, meg is kapom a keresztkérdést. Mit csináltam a hajammal? Befestettem, most ilyen. S már fordulok is ki. Nehéz, nagyon nehéz a lelkem. Pedig hátul össze is kötöttem a padlízszánszín tincseket, hogy még inkább a természetesség hatását keltsem vele. Míg a munkahelyemen elfogadják valódinak, anyám átlát a szitán. Sasszeme volt mindig is. Mindig többet látott a szerencsésnél. Úgy látszik, az anyákat nem lehet félrevezetni. Az enyémet semmiképpen. Menekülésszerűen indulok haza a férjembe kapaszkodva. Ez még inkább gyanúba kever. A szüleim nyomozni kezdenek. Testvéretem, a család összes tagját megkörnyékezik, mit tudnak rólam.

Tanácskozom a szüleim kezelőorvosával. Mennyit mondhatok el gondjaimból? Mit tegyek? Óv a teljes valóság megvallásától. Úgy véli, összeomlanának a hír hallatán. Abban maradunk, nem ejtem ki a számon a betegség-

gemnek a nevét. Hogy vannak problémáim, azt azonban teljes mértékben nem rejthetem el. A betegségem történetében ez az egyik neuralgikus pontja. Jó volna beszélni róla. Nagyon jólesne, ha legalább öelöttük nem kellene titkolóznom. Megkönnyebbülnék. Szükségem volna az együttérzésükre. De legalább ennyire félttem is őket a végzetet is magában hordozó veszély ismeretétől. Az első szobatársam jut eszembe. Egy idős aszszony. Vele beszéltem erről, milyen nehéz viselnem, hogy a szüleimnek nem mondhatom el, mi történik velem. Értetlenül nézett rám. Elfogadhatatlannak tartaná, mondta, ha a saját lánya eltitkolná előle, hogy bajban van. Az édesanyjának ezt tudnia kell! Ne fosszam meg attól, hogy segíthessen rajtam!

Otthon vagyok egy szombat délután. Vacsorát készítünk anyámmal. Közös ténykedésünk közben csak úgy, mint a világ legtermészetesebb dolgát, közlöm vele, hogy egy vizsgálatra néhány napra be kell mennem a kórházba. Látom rajta, hogy nem lepi meg ez az újság.

– Nem kell félni, nincs nagy baj. Csak egy apróság.

Mellébeszélek. Csúsztatok. Hazudozom. Hogy vizsztatérően bent kell töltenem több alkalommal is néhány napot, arra kényszerít, legalább ennyit eláruljak magamról. Hogy kórházban vagyok a hétvégén. Ha keresnének, nem kívánhatom férjemtől, hogy tagadjon, torzítson. Úgy ismerem őt, mint akinek ez egyébként sem sikerednék. Képtelen vagyok én is akkorát lódítani, hogy hivatali útra megyek. Pedig mondhatnám ezt is. Riasztom a testvéreimet, hogy az első kisadag információt átadtam a szülőknek. Ígéri, este megnézi őket, vajon hogyan hatott rájuk, amit immár tudnak. S mit tesznek hozzá a hallottakhoz saját képzelőerejükre hagyatkozva? Mindig is aggódóak voltak. Akkor is, ha semmi okuk nem volt rá. Most hogyan rágódnak vajon a nagyon apró cseppekben adagolt

híreken? Csak később, jóval később tudom meg, anyám zokogásban tört ki nem sokkal ezután barátnője jelenlétében. Bizonyára mindennel igen hamar tisztába jött. Erről azonban soha nem beszélünk. Azt a szót, amely a betegséget jelöli, egyetlen egyszer ki nem ejtik a szájukon. Ők sem. Ha találkozzunk, mindig és túlzottan is fegyelmeztettek.

Amikor már közel vagyok a sebészeti beavatkozáshoz, anyám fölteszi a kérdést, néven ugyan nem nevezve a betegséget, mi lesz, ha a műtét után kiújul. Innen tudom, hogy világosan látja helyzetemet.

– Nem újul ki – mondom eltökélten.

Ő tud olyanokról, akiknek kiújult. S azt is sejtem, hogy a szomszéd Szilvire gondol, aki már rég nem él. Velem egykorú volt. Mikor meghallottam, mi történt vele, átsuhant rajtam is, mint egy merész ötlet, hogy én sem kerülhetem el a sorsomat. Ennek már sok-sok éve. Anyám kérdése most mindenestre nagyon szíven érint. Próbálok elhitetni vele, van más út is, mint a közeli halál.

– Van gyógyszer, amely megakadályozhatja a kiújulást – mondom.

Látom, hogy nem igazán hisz benne. Vagy talán a féltelme, féltése erősebb annál, hogy tőlem bármi bizalomgerjesztőt elfogadjon.

Aztán napokig ez motoszkál az agyamban, ha jónyám nem biztos a gyógyulásomban, nem leszek elég én sem a kór leküzdéséhez. Roppant nyugtalanító. Több mint nyugtalanító. Bénító. Esténként, elalvás előtt most nem a saját állapotomra koncentrálok, nem a daganatom csökkenését próbálok gondolati úton felgyorsítani, hanem anyám tudatállapotán akarok módosítani. Legalább egy hétig ez foglalkoztat. Vajon át tudom-e hangolni őt. Vagyis el tudom-e képzelni magamban, hogy áthangolódott.

Nagy László (1925–1978; tusrajz)

Tartózkodom attól is, hogy a gyerekek tudára adjam, mi zajlik bennem. Nelli születésnapján együtt vagyunk. Mind hazajöttek. Az új hajszínem és a frizurám megváltozott fazonja sokat foglalkoztatja őket. Ügyeskedem, hogy mielőbb más témára tereljem a beszélgetést. Nincsenek további kérdéseik, mert tapintatos emberek. De sejtéseikhez bizonyára begyűjtik a legszükségesebb információkat – talán az édesapjuktól, aki nagy igyekezettel szintén hallgat énelőttem erről –, a továbbiakban sosem mulasztják el ugyanis, hogy érdeklődjenek a hogylétem felől. A gyerekek keresztanyja azonban – aki szintén jelen van a születésnap ünnepelésén – nem elégszik meg az elterelő hadmozdulatokkal is fölérő válaszaikkal. A szemében látom, nincs értelme a játéknak. Hogy új külsőm nem egyszerűen fodrászi erényekkel magyarázható, szavak nélkül is érti. Amint alkalom adódik arra, hogy négy szemközt beszélgessünk, elmondom neki a történetemet. Őszinte segítőmre találok az ő személyében is. Hirtelen öt-hat ismerőse, barátjánője története tolu fel belőle, akik mind felgyógyultak. Ma is élnek. Daganatuk eltűnt, felszívódott. Akit műtétre utaltak, úgy dolgozik, mintha mi sem történt volna. Csilla később telefonon hív. Címeiket kapok tőle. Gyógyítókét, természetgyógyászokét. Tőle hallok először arról a készítményről, amelyet a pécsi orvostudományi egyetem egyik biokémikusa fedezett fel, és amely állatkísérletekben eredményesnek bizonyult, s már étrendkiegészítőként kapható bármelyik gyógyszertárban. Általa kerülök kapcsolatba azzal a kft.-vel, amely előállításával, forgalmazásával foglalkozik. Tanácsokat is adnak, meghallgatnak. Csilla járatos az ezoterikus irodalomban. Könyvet juttat el hozzám, amelyből az emberi test csakráiról, működésükről olvashatok. Tévéműsort ajánl. Egy hölgyet, aki ezoterikus pszichológusként hirdeti magát. Miféle felsőbb hatalmak döntenek helyettem, amikor szándékom ellenére megnyílok egy-egy embernek? Erre a találkozási is azzal az elhatározással indultam el, hogy elzárkózom minden kérdezősködés elől. Csillának faggatóznia sem kellett. Nem kellett kínos kérdéseket föltennie. Csak nézett merően, riadtan. S ez nekem elég volt, hogy eredeti szándékommal ellentétesen viselkedjem? Ki küldi hozzám, közelembé a segítőkét? Csilla nagyon hisz abban, hogy a jó szónak, a jóindulatnak, a szeretetnek ereje van. Arra igyekszik rávezetni engem, hogy az ember saját akarásával is befolyásolhatja az öngyógyító mechanizmusainak működését. Hit is kell a gyógyuláshoz. Nem elég a kemikáliákra bízunk magunkat. Hasonló témákról beszélgetek a természetgyógyással is, aki nem annyira lelki életem előzményeivel van elfoglalva, hanem a szervezetem energiaháztartását akarja egyensúlyba hozni. Bár a má-

sodik alkalommal a múltam is szóba kerül, amikor felkeresem. Nem éltem-e át túl nagy traumát az elmúlt négy-öt évben? Hát már hogyne éltem volna, mondom, hiszen ekkortájt szenderültek öröklétre családunkból négyen is, ekkor akartak megfosztani munkámtól, indítottak ellenem rágalomhadjáratot, s váltak ellenségeimé olyanok is, akik egykor a barátaim körébe tartoztak. Mióta exponált helyen dolgozom, közelébe kerültem a politikának is. Hogy még pontosabban fogalmazzak, magam is kiszolgáltatottjává lettem a politikai széljárásoknak. A bőrömnön kellett érzékelnem, hogy szakmai döntések miként válnak egy szempillantás alatt politikai kérdéssé, ha valahol belekerülnek különféle érdekek hálójába. Magam sosem rejtettem véka alá a politikai szimpátiámat. A legnagyobb megtorlásokat nem is a nézeteim miatt kellett elviselnem. Érdekes módon a legnagyobb csapást nem az ellenkező oldalról mérték rám, hanem azok, akikkel együttvé tartoztam. Ma sem értem, és nem is tudom feldolgozni, miért kell egymást ölniük azoknak, akik egymás támaszai is lehetnének, ha nem volna irigység, féltékenység, hatalmi gög, kisebbségi komplexus. Én láttam már, a kisebbségi hogyan termeli ki a politikai életet a szörnnyeteget. S azokról még szót sem ejtettem, akiket a korrupció taszít ide-oda. S játszanak hol ilyen, hol olyan színben. Efféle megpróbáltatások persze értek már tíz-tizenöt évvel ezelőtt is. A bulvársajtó és az annak módszereivel élő napi- és hetilapok ekkor kezdtek hajmeresztő ötletekkel előállni. Szemen szedett hazugságokat írtak pincében dolgoztatott munkatársokról. (Nem is volt a cégünk épületében pince sohasem!) Pornosztárok képzeletbeli történeteit álmodták a mi környezetünkbe, mintha gyártmányaink a pornográfia kellekei volnának. Pornográfiaival azonban ők vádolhatók, nem a mi dolgozóink. Az újságírók és akiket kiszolgálhatnak, a sajtómágnások, akik visszaélnék a sajtószabadsággal. Ez a politika és a közélet pornográfiája, amit ők művelnek. Zsarolnak, de meg is vásárolhatók. Zsarolni engem is próbáltak. De nem ijedtem meg tőlük, mert nem éreztem magam zsarolhatónak. Bár az a mendemonda jár róluk, hogy hirdetési partnereiket is így szerzik, ha nem hirdetsz nálunk, pajtás, készítenek rólad néhány pikáns sztorit. És bárkiről bármit leírhatnak. Következmények nélkül. Ügyvédünk szerint sajtópert indítani ellenük merőben felesleges, hiszen perek ezrei torlódnak lezáratlanul évről évre. Ki emlékszik már az eredeti sajtóvitára évek múlva, amikor esetleg majd kimondják az ítéletet, s helyesbítésre kényszerülnek? A pozitív hír egyébként sem ragad meg az emberek tudatában. Viszont százszoros-ezerszeres a hatása a negatívoknak. S addigi is, amíg zajlik a per, további akárhány koholmányt

közölhetnek a meghurcolt emberről. Emlékszem, az első gyanús elváltozást akkor fedeztem fel a testemben, amikor a legelső sajtótámadás viharai zajlottak. Ennek éppen tíz éve már. Ijedten kaptam a fájó testfelülethez véletlenül, a tapintható csomó azonban nyom nélkül eltűnt néhány hét múlva. Szervezetem pozitív energiái akkor még elég erősek voltak ahhoz, hogy legyőzzék a kórt. Nevetséges vagyok, hogy néhány kellemetlenkedő mondattól így kikészültem? A cenzúra és öncenzúra éveitől föllélegzés volt sokunknak a szabad sajtó létrejötte. Korlátok közé szorítva, elfojtásokkal éltük fiatalágunkat, korai felnőtt évtizedeinket. Ki ne örült volna, amikor az első független lapot kézbe vehettük? S mi lett a szabadságból? Hát ezért érintett oly mélyen, ezért éreztem személyemet érintő csapásnak a mocskolódást, amely lehet, nem is a személyemnek szólt, de az ügynek sem. Tudom, kizárólag üzleti szempontok vezették a hecckampány elindítóit. Így akartak piachoz jutni a szenzációéhes tömegek körében.

Csilla arra ösztökél, hogy még messzebb kereskedjem, amikor betegségem keletkezését akarom megérteni. Mélylélektani okokra szeretne rávezettetni. Valahol a gyerekkor tájékán sejt valami rendelleneset. Vagy az előző életemben. Ő hisz az előző életek lehetőségében. Kéthetente tesz javaslatot arra, hogy feltétlen keressem fel az ezoterikus pszichológusnőt. Valamilyen nehezen megmagyarázható oknál fogva ettől óvakodom. De lehet, hogy csak a lustaságom tart vissza. Egyébként pedig sokkal gyorsabban elfáradok, mint még a kezeléseim előtti korszakomban tapasztaltam. Elegendő gyötrelem számomra a háromhetenkénti kemoterápiás kezelés, a rengeteg vérvétel. Minden kezelés előtt és után. Ezek a vérvételek ma már nem az ájulás fenyegetésével sokkolnak, mert biztos lehetek benne, hogy nem fogok összeomlani ernyedten egy kis csapolástól, mint hajdánán. Hiszen valódi fájdalmakat, rosszulleteket is átvészelttem a közelmúltban. Hogy a szülési fájdalmakra most ne is utaljak. Ettől a felismeréstől el is oszlott az a főbia, amely évtizedeken keresztül gerjesztette bennem az olykor iszonyodásig fokozódó borzongást mindenfajta egészségügyi beavatkozással szemben. Aki nem élt még át efféle félelmet, bizonyára nevetségesnek véli, hogy be lehet szerezni ekkora és majdhogynem egész életre szóló hisztériát egy tűszúrástól. Nem tudhatja, hogy nem a tűszúrás apró kellemetlensége idézi elő a gyermekded viselkedést, hanem ami utána következik. Amikor úgy érzem, kiszalad a lábam a testem alól. Elveszítem magam fölött a kontrollt. Elveszítem a tudatomat. Megsemmisítő élmény. A vérvételt most már kellő edzettséggel, szorongás nélkül fogadom, de a vérvétel helyszíne előtt kigyózó sorok hosszúságának látványa

mindannyiszor fölingerel. A sokadik alkalomra sem tanulok meg türelemmel várni. Majd szétvet a düh, mire sorra kerülök, hogy itt, ilyen helyen kell vesztegelnem. Túl sok órát elvesz az életemből. S persze túl sok a munkám is, amelyet el kell végezni, ha már nem kértem magam táppénzre, mint annyian mások hasonló helyzetben. Nem tudok olyan korán érkezni, hogy ne legyenek több tucatnyian előttem. Mikorra a vérvevő nővérke keze alá jutok, addigra már régen a hivatalban volna a helyem. Így hát a pszichológusra – ha vágnám is arra, hogy foglalkozzon velem – egyelőre nem marad idő. Mellesleg nem is szeretném átadni magam semmiféle lélekgyógyászati vizsgálódásnak. Nem mintha tagadni akarnám a lélek jelentőségét. Talán túlzottan is fontosnak tartom ahhoz, hogy bárki emberfiával, egy ismeretlennel megosszam mindazt, amit lelkileg átéltem, amit a lelkemben hordozok. Az is zavar, ha akarom, a gyerekkoromtól, esetleg fogantatásomtól a közelmúltig legalább ötvenféle olyan mozzanatát tudom megnevezni az életemnek, amelyre szívesen ráharapna bármelyik pszichológus. Az ezoterikus is, a nem ezoterikus is. Melyikre fogjuk rá, hogy rákot okoz? És miért nem volt rákja az édesanyámnak, a nagymamámnak? Sorsukból következően akár lehetett volna.

Egy pszichológusnővel készített interjút olvasok. Rákbetegekkel foglalkozik – állítólag eredményesen. Még meg is dicsőülök egy pillanatra a vallomásaival ismerkedve: ez a jó emberek betegsége, mondja. Bizonyos ráktípusok háttérben a szexuális élet zavarait sejteti. Nem tetszik ez nekem. Ezzel is, mint a freudi pszichológiával, az a bajom, hogy nem ismer másfajta készítményt, másfajta vágyakat az emberben, mint a szexuális. Itt Junggal kell egyetértenem, aki a személyiség freudi magyarázatát éppen ezért túlságosan leegyszerűsítőnek találta. Ebbe az utcába nem fogok besétálni, teszem fel magamban. Elrontottam az életemet, azért lettem rákos? Rossz döntéseket hoztam? Zsákutcába jutottam, mégpedig úgy, hogy fel sem ismertem, mennyire tévelygő vagyok? Ha ezzel vádolnak, olyan, mintha meg akarnának fosztani az egész eddigi életemtől. A múltamtól. El akarják venni tőlem a boldog-boldogtalan éveimet! Pedig ezek az enyémeik. Akkor is, ha számosan megvetettek, sajnáltak ezekért az éveikért. Ezek nélkül az esztendőik nélkül nem én volnék én. Úgy érzem, a személyiségem megsemmisítése zajlanék, ha ezt a játszmát elfogadnám a pszichológiától. Nem volt boldogtalan az én életem. Ne követelje, de ne is sugalmazza senki, hogy egész múltammal szembeforduljak. Megtagadjam. S tegyek úgy, mintha nem is az én életemet éltem volna az idő tájt. Főként pedig ne keltsenek bennem büntudatot holmi kiéletlen életenergiákra hi-

vatkozva. Ne tegyék ezt még Wilhelm Reich tanítványaiként sem velem. Ez ellen együtt lázadok Susan Sontaggal. Az én életem az én életem. Nem fogom megtagadni ilyen-olyan pszichologizáló elméletek kedvéért. Sem a nagy fordulatokhoz kapcsolódó döntéseimet vissza nem vonom. Ezeket egytől egyig átgondoltam, sokszor megszenvedtem, s mind a sodródás veszélyével szemben születtem. Azért jártam ezt az utat, amelyen ide jutottam, mert számomra ez volt az egyetlen lehetőség. Nincs mit megbánnom, nincs mit töredelmesen megvallanom. A bibliai Jóbót is mennyit zaklatják jóakarói, barátai: váltig állítják, hogy Jób vétkezett, máskülönben nem sújtotta volna őt az Úr annyi szerencsétlenséggel. Jóbót azonban hiába sarkallják bűnbánatra, a végsőkig kitart az állítása mellett, miszerint mindig hűséges volt az Úrhoz. Jób tiltakozott. Mi pedig tudjuk a kerettörténetből, hogy az Úr és a Sátán vetélkedésének áldozata ő. Máskülönben, ha vétkeztem, hát azzal vétkeztem, hogy túlzottan erősen dolgoztam bennem a becsvágy. Mindig száz százalékot akartam teljesíteni. Mindig mindenkinek megfelelni. S rendszerint túlhajtottam magam. Legalább két-három emberre való feladatot vállaltam éveken át. Szerepeket, amelyek külön-külön is egész embert igényeltek volna. Ma már nem akarok senkinek sem megfelelni.

És ha mégis belemegyek a bűnbánósdiba, s azt mondom, legyen igazuk a pszichologizálóknak, rendben van, rosszul éltem az életemet: mi van akkor? Ettől meggyógyulok? Vagy még alább süllyedek szégyenemben? Ami elmúlt, vissza nem hozhatom. Nagymamakorban nem élhetek a tinédzserek szenvedélyeinek! S nemcsak azért, mert nem szeretnék nevetségessé válni. Fiziológiailag is lehetetlen!

Elvesztegettem az ifjúságomat – mondaná a lélekgyógyász. Ha-ha-ha! Nem akkor vesztegettem volna-e el, ha benne ragadok azokban a lehetetlen viszonyokban, amelyeket megkerülni – ma is vallom – sokkal helyesebb volt, mint átadni magamat nekik? A meddő és tárgy nélküli várakozások és vágyakozások hosszúra nyújtott időszakát – jóllehet – megspórolhattam volna.

A teljes magány kivetettségét és kiszolgáltatottságát. Igen, jó pár esztendőn keresztül senkit nem engedtem magamhoz. S épp abban az életkoromban, amikor a legvonzóbb, legvirágzóbb a nő (már szinte hallom is kívülről, ahogy mondani szokták). Így volt jó? Már hogyan

Kass János (1927; tusrajz)

lett volna? Emlékszem, egyik alkalommal, amikor kozmetikusom hozzáért az arcomhoz, majdnem összeomlottam. Éreztem, hogy az előzőleg kezelt arc melege még ki sem hűlt a tenyeréből. Mielőtt a tisztítás műveletét elvégezte volna rajtam, valami jótékony anyagot masszírozott a bőrömbe. Az első érintésétől össze-rezzenem. És ömlött a könnyem a finom, körkörös vagy inkább ellipszist leíró mozdulatok alatt fekvemben. Ekkor ébredtem rá, mennyire hiányzik a másik ember. Mindegy, kicsoda! Egy ember. Egy ember, akivel el lehet tölteni órákat, napokat közös légtérben anélkül, hogy zavaróvá válna egyikünk vagy másikunk jelenléte. Egy ember, akihez szólni lehet. Aki megszólít. És kár tagadni, hiányzott a másik

ember érintése. Cefetül hiányzott. Ordítani szerettem volna. De csak halkán szipogtam. S úgy viselkedtem, mint akinek a bőrébe dörzsölt szer csípi a szemét.

Nem volt mit tenni, mint szép csendben, alázatos türelemmel várakozni. Szemlélni jobb híján. Avagy hová vezetett volna, ha elfogadom, hogy Vizay a nekem rendelt férfiú? Vagy Hamar Zsolti? Jánoshegyi? Fehér? Rédey? Hogy a püspök úr unokaöccsét ne is említsem. Mit veszítettem, hogy elmartam magam mellől ezeket az embereket? Néhány házasságon kívüli terhességet. Abortuszokat vagy törvénytelen gyerekeket. Ismeretlen eredetű nemi betegségeket. Néhány válást. Alkoholizmust. Igaz, többet szülhettem volna, ha időben kezdem a normális női életet. Több gyermekem lehetne, nem csupán kettő. A szülésre alkalmas utolsó pillanatok sietségével.

– És éltél volna! – visszhangzik bennem most is akkoriból Juli dorgálása.

– Ez nem élet – kiabált velem, hányszor –, ez vegetálás! Eltelik egy-két évtized, és elbujdokolhatsz a szellemi tőkédvel, hisz az mit sem ér a másik ember nélkül.

Juli folyton oktatott. Mindig mindent jobban vélt tudni, mint én. A nyomomban volt az örökös okoskodásával. Nem is értem, miért engedtem, hogy mindenütt megtaláljon a rábeszélőkéjével. Másnak sosem bocsátottam volna meg azt a rengeteg életbölcösséget, számon kérő jóindulatot, amit tőle eltértem. Rendszerint hagytam, csak hadd fejezze be a mondókáját. Addig sem nekem kell vallomásoznom. Legyintettem – csak úgy láthatatlanul. Látszólag sokat adtam a tanácsaira. Sűrűn bólogattam, hogy el is hitessem vele, megfogadom a javaslatait. Nem volt erőm ellenkezni. Magamban azonban földhözragadtnak gondoltam. Ő pedig a fellegekben járónak engem, aki feláldozza a jelenét holmi elérhetetlen ideákért.

– Mindenekelőtt ne légy olyan finnyás! – adta ki az utasítást, mikor utoljára találkoztunk.

Én azonban finnyás maradtam. Fél évbe telt felismernem, hogy Vizay személyében kivel is állok szemben. Naponta felkeresett. Minden este jött a muslialárvákat etetni, kísérletező biológusnak készült ugyanis. Már nem emlékszem pontosan, mit is akart kimutatni ezeken a muslialárvákon, pedig rendszeresen tartott róluk kiselőadásokat rövidke sétáinkon. Engem azonban akkoriban az élő organizmusok világa cseppet sem vonzott. Hogy mi minden történik egy muslialárvával, amíg kifejlett, röpködő lényvé válik, s hogy Vizay a belőlük-bennük termelődő kémiai anyagokat mi mindenre vélte hasznosíthatónak, nem tudott lekötteni. Míg az okfejtését hallgattam, pontosabban: kellett volna hallgatnom, folyton azon járt az eszem, ez az ember talán nem is érdeklődne irántam, ha nem esne útba neki az én szállásom. Ha nem éppen a kutatóintézetének közelében laktam. Haszonelvű érdekember – gondoltam oldalvást rá-rásandítva. De csak akkor telt be a pohár, amikor rájöttem, számára csupán az a konszolidált hölgyecske vagyok, akit az ő széplelkű édesanyjának és a pedantériájáról, régimódiságáról híres édesapjának be lehet mutatni, a vasárnapi asztalához oda lehet ültetni. Arra kellett, hogy jól nevelt kisfiúságának képze ne szenvedjen csorbát az öregekben (a hátuk mögött így nevezte a szülőket). Az egyetemi hirdetőtáblán megláttam egyszer egy neki szóló felíratot. Alkalmi barátrnői üzentek neki. Valami házibulira hívogatták. S így! A megszólítás roppant árulkodó volt. Leírni még most sem volnék képes, évtizedek távolából is belepírulnék. Mindenesetre a szöveg arra engedett következtetni, hogy az én Vizay ezeknek az orgiaszerű házibuliknak, amelyeknek nagy híre volt egyetemi berkekben, az egyik bajnoka. Értesüléseim szerint ezek az összejövetelek nem ritkán csoportos szexbe fordultak a lerészegedett fiatal urak és csajsziáik körében. A lá-

nyok rendszerint nem azon párjuk mellett tértek magukhoz, akivel érkeztek, és fordítva: az urak egészen másfajta hölgyek bájainak adóztak az éj folyamán, mint akit kézen fogva odavezettek. Az alkalmi partnereket kisorsolták, amikor már végképp felforrósodott a hangulat. Ahogy szembesültem Vizay kilengéseivel, többé nem fogadtam. Elzárkóztam az esti sétáktól, a vasárnapi ebédektől és vacsoráktól. Minden magyarázkodás nélkül vettem véget a kapcsolatunknak. Nem sírtam. Meg sem rendültem, még csak egy cseppnyi üresség sem maradt a helyén. Csupán Júlia ostorozott, és mondott el mindenféle hülyének, buta tyúknak, hogy egy ilyen jó partit elszalasztottam, egy ilyen klassz pasit hagytam elsomfordálni.

– Az a baj veled – zárta ekkor tanításait Júlia –, hogy nem ismered a férfiakat. Nem jöttél rá, hogy ez egy hapsinak nem ügy! Mit kell bolhából elefántot csinálni!?

– Nekem viszont ügy – válaszoltam öntudatosan.

– A prüdériád az égre kiált – csapta rám az ajtót Júlia.

Vizay véglegesen és nyom nélkül tűnt el az életemből. Most sem jutott volna eszembe, ha pszichológiai olvasmányaim alapján nem kényszerülnék oknyomozásra.

Hamar Zsoltival is gyorsan a végére jutottunk a játszmánknak. Jószerével el sem kezdődött. Illetve még mielőtt elkezdődött volna, eltaszítottam magamtól. Hamar Zsolti – mint a neve is mutatja – mindent hamar szeretett volna megkapni. Akkoriban és azokban a körökben, ahol én forogtam, nem udvaroltak a hölgyeknek. Nem volt ismerkedés. Csak szex. Bárhol, bárkivel. Zsoltika is azt hitte, hogy az első tánc folytatásaként velünk is megeshet, ami azon az estén a klubban szórakozókkal talán válogatás nélkül megtörtént. Vadul nekem rontott. Mi mást tehettem volna? Menekültem, át az éjszakai városra. Másnap reggel az egyik évfolyamtársnőmet kísérte haza. Azt hitte, féltékennyé tehet? Minden lehetőséget megragadott még utána is sokáig, hogy bosszanthasson, hátha sértettségemben harcolok majd érte. Zsoltika és a hazakisért hölgy azóta férj és feleség. Történetük úgy folytatódott, végződött, mint a mesék, ma is együtt élnek, ha meg nem haltak. A Zsoltika gerjesztette macskaegér-harc éppúgy nem okozott nekem fájdalmat, mint a Vizay-féle kaland fináléja.

A püspök rokonának történetéről, amely a két eset közé ékelődött, majd elfeledkeztem. A fiatalembernek már a vonásait sem tudom feleleveníteni. Csak arra emlékszem, mindenáron meg akart győzni engem arról, hogy küszöbön áll a harmadik világháború, és hogy ez milyen ígéretes.

– Kell egy tisztítótűz Európának, hogy magához térjen.

– Ilyen áron? Számomra ez elfogadhatatlan – tiltakoztam.

– Még szerencse, hogy a politikát nem az ilyen széplelkek művelik – ez volt a válasza.

Összevesztünk, és többé nem láttuk egymást.

Ha szenvedtem, nem ezek miatt az urak miatt szenvedtem. Nem adtam át ugyanis magam igazán ezeknek a kapcsolatoknak. Lassan viszont érlelődött bennem a fölismerés, hogy nagyon kevés közöm van nekem ehhez a világhoz, ahol a férfi és nő közötti viszonyok ennyire az ízléssel, természetemmel és neveltetéssel ellentétes módon alakulnak. Úgy éreztem magam, mint aki egy régi, elveszett világ maradványaként pottyant erre a Földre. Mindig mindenütt fölösleges voltam és anakronisztikus. És be kellett látnom azt is, Júliának igaza van. Valóban semmit sem tudok a másik nemről. Fogalmam sincs, mi a férfi. Megmaradtam nagyon sokáig vadócna, olyan sokáig, hogy már magam is a sorsom csapdájának tartottam a viselkedésemet.

Vizay és Hamar nem kavart fel, sem a püspök unokaöccse. Jánoshegyi viszont annál inkább. Nőiesen taktikázott. S hogy módomban állt később távolról szemlélnem az üzelmeit, közös nőismerőseinkkel folytatott lélektani hadjárait – az iránta táplált érzelmeimtől megszabadulván –, jöttem rá, milyen ravaszul vonja függő helyzetbe a kiszemelt nőket. Gyengeséget színlelt, sajnálatot ébresztett, s mikor már a lába előtt hevert a nőcske, és mindent kész volt feladni, eldobni, megtenni a szegény esendő férfiért, visszavonulót fűjt. Hetekre, hónapokra szó nélkül eltűnt. Hogy aztán újra kezdődjön ez a különös mérkőzés a végtelenségig. Velem csak kétszer tudta ezt a tréfát üzni. Szünetemnek, amelyet a kiszámíthatatlanságával okozott, magam vettem véget. Újabb feltűnésekor nem reagáltam semmire, még arra sem, hogy idegrohammal és egyéb végzetes cselekedetekkel fenyegetőzött. Telefonszámot változtattam, elköltöztem az előző lakóhelyemről. Ezúttal én tűntem el a számára. Ha nem így cselekszem, talán máig is egy pszichopata kiszolgáltatója volnék. Azért a távolból sokáig szemmel tartottam, vajon mi történik vele. Hol a detoxikálóból kellett előhozni, hol az ideggyógyászatban kellett felkutatni éppen soron levő barátnőjének. Mert mindig volt – amíg sorsát nyomon követhettem –, akit le tudott venni a lábáról. Kit a félreértett és elnyomott zseni szerepében, kit a nőktől kifosztott, anyától elhagyott óriáscecsemő elesettségével. Bennünk, nőkben könnyű feltámasztani a gondoskodót, az anyapótlót. S Jánoshegyi is megtapasztalhatta, ezt kereste ösztönösen vagy tudatosan (?), valahányszor hatalmába igyekezett vonni újabb és újabb áldozatát.

Ha Júlia korábban azzal gúnyolható-szidalmazható, hogy menekülök az élet hívásai elől, az érintetlenséget abszolutizálva, Jánoshegyivel való találkozá-

somtól fogva vádpontjai már nem állták meg a helyüket. Jánoshegyivel belekerültem az élet sűrűjébe. S mert korábban érzéketlen maradtam az egészséges ösztönű partnereim iránt (Júlia így vélekedett a szerintem elfogadhatatlan erkölcsű Vizayról meg a gátlástalan Hamar Zsoltiról is) – mintha büntetésként rótták volna a fejemre a rájuk fecsérelt időt –, ettől fogva jó ideig csak lelki defektussal terhelt figurákkal akadtam össze. Nemezszerűen olyanokkal, akiket a környezetük komplett örülteknek tartott. Mindenki tudta róluk, hogy valami hibádzik bennük-körülöttük, csak én voltam gyanútlan sokáig. Szinte vonzottam valamiért az antiszociális egyéneket, a félnótásokat, a birkatürelmet a dühöngő örült indulataival váltogató beteg lelkeket. Ahogyan Fehért és Rédeyt is.

Fehér eltitkolta előlem, hogy nős. A kaján pillantásokból persze érthettem volna, amellyel ismerőseink nyugtázták a tényt, hogy ezúttal együtt járunk, én azonban vak voltam és süket. Nem fogtam fel a rosszmájú megjegyzések valódi értelmét, nem láttam rosszállónak a rosszálló tekinteteket. Fehér udvarias volt és adakozó. Igazi lovag. A magány éveiben megtépzott öntudatom megerősítésében még segített is. Feladatokat talált ki nekem, mikor tétlenségre ítéltettem. Önbecsülésemet növesztette bátorító rábeszéléseivel. Ne hagyjam magam, ne elégedjem meg a végzettségemnek nem megfelelő megbízatásokkal. Kezdett úgyszólván nélkülözhetetlenné válni számomra. Mindenekelőtt azzal, hogy jól tudott hallgatni. Türelemmel viseltetett az apró-cseprő bajaim iránt. Mindenre támadt egy jó ötlete, mindenre akadt megnyugtató, lefegyverző válasza. El tudta velem hitetni sokáig, hogy roppant fontos lettem a számára, mígnem egyszer meg nem pillantottam a város egy távoli kerületében járva egy négyévesforma gyerekekkel kézen fogva.

– Tónikát kísérem haza – mondta a legnagyobb természetességgel.

Ekkor derült ki, hogy gyermeke és törvényes felesége van. S korántsem olyan magányos, mint ahogyan sejteni engedte, otthon lakik, és a feleségével épp oly gondoskodó, mint velem. Méltatlankodásomat hallván még ő kért számon engem. Sőt fenyegetett. Azonnal haza akart cipelni engem is a gyerekekkel együtt. Mikor látta, hogy elképedek az ötletén, könyörgőre fogta. Ismerjem meg a feleségét. Hígyem el, hogy meg fogom őt szeretni. Költözzem oda hozzájuk. Lakjunk együtt. Ő képes boldoggá tenni mindkettőnket. Nem tudtam, cinizmus-e benne, ami ezt a képtelen javaslatot kimondta velem. Kit hagyott el a józan esze? Őt vagy engem? Nyomban ott akartam hagyni. Nem lehetett. A gyermeket bebocsátotta a kapun, ahogy a házuk elé értünk.

Aznap egész éjjel jártuk a várost utcáról utcára. Egy áló éjszaka hallgattam a zsarnokoskodó és felfoghatatlan érveit, miért jó minden közöttünk úgy, ahogyan van. Hiába tiltakoztam, hiába toporzékoltam, jött folyton a nyomomban. Egy parkban talált bennünket a hajnal, én ültem a padon, ő térden állva fogadkozott (akkor már a politika is sorra került), hogy meg fog tanítani engem célba löni, fegyverrel bánni. Sírt. (Vagy mímelte csak a honfibúból fakasztott érzékenyülést?) Mert eljön a forradalmi cselekvés ideje, mondta, s milyen szép lesz, ha mi ketten együtt harcolhatunk. De hiszen egy örülttel van dolgom! – gondoltam. Kitéptem magam a keze közül, és elrohantam. Mégsem hagyott békén. Folyton a nyakamra járt. Hol

Szántó Piroska (1913–1998; színes szitanyomat)

megvárt a gyár előtt, ahol akkoriban munkát vállaltam, kiegészítendő az ösztöndíjamat. Hol hajnalban, hol késő este csöngetett fel a legkülönfélébb kedveskedésekkel. Sokszor hozta magával cimboráit, baráti társaságát is. Ravaszul! Hiszen tudta, az én stílusom nem engedi meg, hogy ilyen körülmények között jelenetet rendezek. Jó darabig nem voltam elég erős, sem elég bátor és ügyes ahhoz, hogy kitegyem a szűrét. Mintha démonikus erő fogságába kerültem volna, nem tudtam szabadulni tőle. Egyszerre éreztem iránta undort, és egyszerre volt elviselhetetlen a hiánya. Életem legmélyebb pokla volt az az idő, amit a társaságában töltöttem.

Fehértől úgy tudtam végre elmenekülni, hogy megismertem Rédeyt. Bár ne találkoztunk volna sohasem. Nem jutottam előbbre, csak csöbörből vödörbe. Rédey professzor volt az egyetemen. Mókás, nagyhangú figura. Rengeteg anekdotájával szóval tartotta a mindig körülötte sereglőket. Sebzettségemre nekem ekkoriban gyógyírként hatott a humor, a nevetés. S jó volt az is, hogy mindig társaság vesz körül bennünket. Hogy tévesen ítélt meg a helyzetemet, csak akkor vált világossá számomra, amikor elkísértem a professzor urat egy nyári kurzusára. Gondolván, nekem is jót tesz egy kis levegőváltás, ekkorra időzítettem a szabadságolásomat. Túl nagy volt bennem a várakozás, túl nagy a lelkesedés. Még sosem utaztam el együtt senkivel. Mindig csak egyedül szántam

el magam az útra, ha országot-világot vágytam látni. Egyedül bóklásztam az ezt megelőző nyáron az Őrség elhagyott falvaiban. Egyedül jártam Párizst, egyedül Skandináviát, a szomszédos országokat. Talán ezért is ért ekkora csapásként, amit meg kellett tapasztalnom ezen a „szakmai” kiruccanáson. Már a vonaton gyanút foghattam volna, ha elég szemfüles vagyok. De se nem láttam,

se nem hallottam. Az első megállónál még visszafordulhattam volna. A vendégfogadók közös ebédnél némi megmagyarázhatatlan feszültségre lettem figyelmes. Feszültségre, amely nem bennem keletkezett, hanem rajtam kívül. A levegőben éreztem a vibrálást. Nem tudtam mire vélni a változást. Az átalakulást, amely nem az én belső átlényegülésem volt, mint hittem először, hanem

a kedves páromé. Azon sem csodálkoztam, hogy nagyon is sokan nyüzsögnek az előadó körül. Nem tűnt fel, hogy eltűzött az előadás utáni ováció. A gratulációk. A gratulálók csókjai, ölegetései, amellyel az ünnepettet illették, mind-mind túlfűtöttek. Senkit sem ismertem a Rédey körül tolongók közül. Egyedül maradtam hirtelen ebben a tömegben. S Rédey ügyet sem vetett rám. Este, vacsora után szem elől vesztettem. Zavaromban sétálni indultam. Lenn, a folyónál ténferegtem a sűrűsödő homályban. Annyira azonban még nem volt sötét, hogy ne lássam, amitől földbe gyökerezett a lábam. A szemem láttára csalt meg egy nyakigláb nővel, újdonsült (vagy régi) hódolónak egyikével. Rohantam vissza a szállásra. Csomagoltam, amikor csapzottan beállított Rédey. Alakította a felháborodottat! Ó! Pedig nekem aztán meg lett volna az okom arra, hogy kikeljek magamból, és alaposan beolvassak neki. De hallgattam. Ő kezdett hangoskodni. Azt mondta, hazáig ver, ha elmegyek onnan. Csak próbáld meg! – ordítottam volna, ha nem óvtam volna magam az idegenek előtti megszégyenüléstől, így hát csak sziszegtem felé, mint a kígyó. Az állomáson hánytam és zokogtam. Így vártam meg a hajnali vonatot.

Lehetett volna-e mást tenni ezekkel az ifjúkori élményekkel, mint elveszteni őket! S felejteni, felejteni. Mindent elkövetni, hogy csupán apró epizódok maradjanak ezek a tévelygéses történetek, ne lépják át

a folytonosság határát. Folytonosságnak maradjon csak a tikkasztó várakozás. A várakozás a nem tudni kire, mire. Annyi bizonyos volt számomra, hogy nem erre vágytam. Nem ilyen életre. Mert ha ennyi és ez az, ami az úgynevezett élet ígérete, nem kell belőle semmi. Nekem ehhez a világhoz nincs közöm – fogalmaztam meg számtalanszor magamnak. Végül már csak egyetlen kérésem volt, legyen vége ennek a nyúglódésnek, amilyen gyorsan csak lehet. Még jó, hogy az elmém nem bomlott meg. Rédeynek hallottam később olyan ifjú barátjánőről, akit a Rédeyvel kapcsolatos kalandok annyira kihoztak a sodrából, hogy az elmeegógyászatot kötött ki. Elektrosokkal kezelték. Így törölték ki a tudatából Rédeyt. S vele a tanulmányai során elsajátított ismeretek jórészét. Lett-e belőle valaha is épkezláb ember, nem tudom.

Három év telt el nagy visszavonultságban, csendben. Elnyújtott lányágomban úgy éltem, mint a már semmire se használható, kivénhedt igásállat. Mint a rossz ló, amelynek – sorsába belesóványodva, gebévé fogyva – már csak a vágóhídra vezet az útja: előttem sem látszott se jövő, mögöttem se múlt. Depressziómba süppedve már nem vártam semmire. S nem akartam semmit. Nem voltak vágyaim. Anyám, emlékszem, bútorcserével akart felvidítani. Vonszolt magával üzletről üzletre. S én mentem vele, de úgy, mint az alvajáró. Egy gép is több érzelmet tud kicsiholni magából, mint én. Örülöm kellett volna, hogy megújul szegényes otthonom, de nem tudtam. A szülői-rokoni kórus már elsiratta fiatalságomat, mindenki azt gondolta, vénlány maradok. Anyám azzal vádolt, ennek egyedül én vagyok az oka. Nem született ember, aki eltűrné a macacsságom, a kibírhatatlan természetem. Szégyelltem magam, mert tudtam, hogy ők is szégyenkeznek miattam. S egyszersmind lázadoztam is az ellen, hogy bennem csak az eladható fehérsépet látják. Amit tudok, amit tanultam, semmi? Sajnos azonban önérzeteskedésem hatástalan maradt. Nem is csoda, hiszen nem volt nekem szakmai sikerem egy szemernyi sem. Szegény szüleim csalódottságát még azzal sem lehetett jóvátenni, hogy legalább vittem volna valamire a pályámon. De se pénz, se posztó – így könyvelhettem el ifjúkori eredményeimet!

Mint akik fogyatékkal élnek, úgy hordoztam ez idő tájt a testemet. Később, akik ekkoriban láttak, nem akartak felismerni. Pszichologizáló jóakaróim most bizonyára összefüggést akarnának látni az egykori vélt testi nyomorúságom és a mostani betegségem között. Aki annyira nem becsüli a testének értékeit, mint valamikor jómagam, aki szinte megvetéssel tekint saját egészséges tagjaira, nem érdemli meg, hogy épkezláb legyen. A természet megtorolja az eltékozolt adottságokat – hallom szin-

te a magyarázatot, amely ebből a történetből túl könnyen kínálkozik ahhoz, hogy igaz legyen.

Ha a fájdalomnak szobrot emelnének, rólam lehetne mintázni, néztek rám csúfondárosan. Ezt véltem kiolvasni a szemükből, de magam is így vélekedtem. Hogy férjem miként látta meg bennem a számára kívánatos, éppen neki való nőszemélyt, máig is rejtély előttem. Úgy kellett kicsomagolnia, hogy hozzám férjen, mint a tréfából sokszorosan becsomagolt-bedobozolt meglepetést. Be voltam bugyolálva, be voltam dobozva. Ki sem látszottam a szántalmas gátlásaimból. Sokat utaztunk akkortájt. Ahogyan egyre többet ültem mellette, nem lévén még vezetői engedélyem, mind biztosabb voltam abban, hogy a legjobb helyen vagyok. Sose érezhettem magam nagyobb biztonságban, mint az ő társaságában. Később aztán az is tudatosult bennem, hogy élni nemcsak teher. Hanem a legfőbb jó. Tőle tanultam meg örülni. Főként azt, hogy el kell tudni fogadni a jót, az örömet.

Ha becsukom a szemem, bármikor újrapergethetem, ami szép történet velünk. Szerencsémre azonban nem szorulok rá, hogy a régmúltunkból éljek, hiszen mostanáig eleven valóság az összetartozásunk, a testi is. A házasetéből manapság nem az foglalkoztat, milyen volt, sokkal inkább azon töprengök, vajon mi lesz a férjemmel, ha valóban mütétre ítélnék? Ha majd hegek éktenkednek rajtam, nem veszítem-e el őt? Nem leszek-e viszolyogtató roncs a szemében? Annyi rémtörténetet hallottam rákos feleségek magukra maradásáról, férjek elidegenedéséről, hogy rosszabb pillanataimban engem is elfog a szorongás. Mi vár ránk? Ha azonban mindazt, ami beteggé nyilvánításom óta történt, végiggondolom, mégiscsak reménykedő vagyok. Ha életben maradok, ezt a kritikus időszakot is átvészelve, mint a korábbiakat. Hogy másra ne is, csak a szülések utániakra, a szoptatások idejére hadd utaljak a magam biztatásául... Most is hiszem, hogy két egymásra figyelő, egymás személyét szerető és tisztelő ember között nem lehet gát, amelyet át ne lehetne törni.

Luca úgy jön, mint aki besurran. Egyszer csak elem tesz a tárgyalóasztalra egy gépelt szöveget. Imádságok vannak rajta. S használati tanácsok. Írjuk össze azoknak a névsorát, akik valaha megbántottak, megkínóztak, akik miatt szenvedéseket éltünk át. Írjuk fel azoknak a nevét is, akik ellen mi vétkeztünk. Kérjük bocsánatot azoktól is, akik ellenünk követték el bűneiket, azoktól is, akik ellenében mi bűnöztünk. Mondjuk el ezt tízszer. Utána az Üdvözlégy, Máriát meg a Mi Atyánkot. Megütközve nézek Lucára:

– Aki ellenem vétkezett, attól még én kérjek bocsánatot?

– Persze! – mondja Luca –, hiszen a viselkedésem mel én szolgáltattam indokot a másik ember bűnös cselekedeteihez.

Ez logikusnak látszik. Aztán: ó, hogyné! Valóban, lelegeztem, élettevékenységet folytattam, hát meg kellett, hogy fojtsanak. Ahol verseny van, ott az egyik ember a másik életére tör szükség szerűen. „Struggle for life.” És ki nincs versenyben? Csak a holtak nincsenek versenyben. Mindazonáltal elkészítem a listát. Félfüzetnyi névsor áll előttem. Ettől majdnem kikészülök. Az ellenségeskedők nagy számától. Már ezért megérte a fáradságot, hogy így együtt lássam őket. Elkezdem az előírt szertartást. Minden estére jut egy ember. A lista olyan hosszú, hogy több évre programot ad az elalvás előtti percekre. És ez így megy egy hétig. Néhány napig. Beszélgetek az ellenségeimmel. Aztán azokkal, akik miattam bántódhattak meg. Pedig mikor elvállaltam, amit elvállaltam, csak azért imádkoztam, ne engedje az Úr, hogy igazságtalan legyek másokkal. Ne kényszerítsen senki semmiféle kegyetlenség elkövetésére. Ne kelljen méltánytalannak lennem senkivel. A bocsánatkérős hadjáratomnak egy időre újabb testi szenvedések vetnek véget, amikor elkezdődik az újabb kezelési ciklus. Jó időre megfeledekzem a gonoszokokról is meg azokról is, akik ellen én vétkeztem. Amikor a belém csepegtetett mérgek mellékhatásaival küzdök, nincs erőm ehhez a „szelleműzéshez”. A nagy fájdalmak hallgataggá teszik az embert. Képtelenné a belső beszédre is. És a cselekvéshez aránytalanul gyengévé. (Fájdalomnak mondom a kemoterápia utáni szenvedést. Pedig valójában nem fájdalom, amit érez a páciens ilyenkor. De mert megnevezhetetlen, elmondhatatlan, nincs jobb szavam rá, mint a fájdalom.) Ilyenkor az elméletben lejátszott cselekvések, mint például egy bocsánatkérés, is kivitelezhetetlenné válnak. Ezt a bocsánatkérős elmejátékot már csak akkor veszem elő újra, amikor túl vagyok megpróbáltatásaimnak legnehezebb szakaszain.

Porig sújtott az ég – egyfelől. Másfelől most mindent megad, amit eddig megtagadott, elvett tőlem. A munkámban csupa siker vesz körül. Elismerés elismerést követ. A budapesti közgyűlésen egy szépen megcímzett borítékot nyomnak a kezembe. Meghívó egy díjátadásra. Nem vágytam rá. Mégis megkapom. Szinte gyanakvó is vagyok. Csak nem megtudták, milyen végzet környékezett meg? Szeretnének könnyíteni a lelkükön a döntőnkök. A díjat addig adják, amíg van kinek adniuk. A posztumusz díjaknak mindig melléje szegődik az adományozó rossz lelkiismerete is. Ettől az érzéstől akarnak menekülni. A díjátadás időpontja egyezik a harmadik kemoterápiás kezelés kitűzött idejével. Egy

hete lett volna ugyan esedékes, de közbejött egy meghülés. Torokfájással. Lázam is volt. Így nem adhatjuk be, életveszélybe kerülhetne – tájékoztat N. doktor úr. Így aztán halasztás halasztást követ. N. doktor úr hozzájárul, hogy pár nappal még tovább csússzon a következő kezelés ideje. Férjemnek ennél fogva nem kell a nevemben átvennie az adományt. Ott feszíték a szakma nagy öregjeinek társaságában. Padlizsánszínű hajjal. Padlizsános a kosztüm is rajtam. Pontosabban: borseprű színű, amiként az üzletben árulták. A fotón, amelyen megörökítették, csak én látom, hogy milyen megviselt vagyok. Valójában azonban szerencsés, hogy a protokolláris esemény idejére már kellő távolságban vagyok a rám szabott vegyi anyag előző adagjának hatásától, s még előtte a következőnek. Nem kerül tehát a szokásosnál nagyobb erőfeszítembe az ünneplés. Egy kolléga mellém szegődik. Csak névről ismerjük egymást. Nem tudom, miért, beszélek neki a betegségemről. Azt mondja, ő is túlélő. Évekkel ezelőtt neki is volt rákja. Magamnak is meglepő, idegenekkel, majdnem idegenekkel milyen közlékenyvé váltam. A közvetlen környezetem előtt minél titkolózóbb, annál nyíltabb vagyok az ismeretlen közegben. Fellélegzem, ha van ki nekem szólnom a kínlódásomról. Így követelem ki magamnak az együttérzést, a biztatást, amit megtagadok magamtól azáltal, hogy a saját környezetemben a hallgatás mellett döntök. De hogyan választom ki magamnak mindig azt a személyt, akivel mégis meg lehet osztani a gondjaimat? S épp mindig olyat, aki már beavattott. Valamilyen módon érintett. Vagy maga is volt már nagy beteg, vagy beteg embernek a hozzátartozója. Rejtély számomra is, hogy a sokaságból hogyan sodródik a közelembe mindig épp az, akivel szót válthatok féltett titkaimról. Vagy ilyen sokan volnának, akiket szintén megtámadott ez a kór? E kórnak valamelyik változata? Hogy lépten-nyomon beléjük lehet botlani?

A harmadik kezelése úgy esett, hogy az azt követő héten szabadságon voltam. Legalább lesz időm megerősödni. Gyorsabb regenerálódást várok a megnövekedett pihenőidőtől. Várakozásom hiábavalónak bizonyul. Nem könnyebb, hanem elhúzódóbb a folyamat, amelyet most már kezdek ismerősként megtapasztalni. Tudom, melyik napon hagyhatom el a hányás csillapítót. Melyik napon szakad meg a fejfájásom rohama. Mikor váltja fel ezt a bénító szorongás érzése. Tudom, hogy ez is csak pár napig tart. Ezért már nem is félek tőle annyira. Szinte kívülről szemlélem magam, hogy elviselhetőbb legyen. Amin ezúttal a legnehezebb úrrá lenni, az emésztés és kiürülés zavara, amelyet egyaránt okozhat a kemoterápia és a hányás csillapító meg a gyomor erősítő tabletták. Kínomban beöntéshez folyamodom. Utol-

jára – mikor sárgaságban voltam tízéves koromban – anyámtól kaptam ilyen rendszeresen több héten keresztül. Be kell tehát szerezniem egy irrigátort. S valamiként meg kell tanulnom magamnak beadni. Ha megtalálom azt a magas pontot, ahol elhelyezhetem vagy felfüggeszthetem az edényt, menni fog. Visszataszító művelet még magányosan, zárt ajtók mögött végezve is. A megkönnyebbülés azonban feledtetni, hogy magam előtt is szégyenkezem szinte. Aranyérproblémáim ezzel együtt is állandósulnak. Különböző kúpokat próbálok ki, amelyeket a gyógyszerárban ajánlanak. Véglegesen csak akkor múlik el majd ez a mellékhatása a terápiának, amikor már az utolsón is régen túl vagyok. Addig naponta többször is a kínok kínját élem át.

A legutóbbi kezelés alatt folyamatosan szedtem azt a tablettát, amelyből napi harminc szemet javasolt a forgalmazó tanácsadója. Ha nem hivatkoznának a pécsi egyetem biokémikusára, s az nem adná hozzá a nevét, nyilatkozatát, bizony azt gondolnám, csupán üzleti szempont diktálja ezt az óriási dózist. Hihetőnek tűnik egyébként, hogy így próbálják előidézni az infúziósan beadott szerekéhez hasonló folyamatos hatást. Azt mondják, enyhíti a kemoterápia kellemetlen mellékhatásait, s annak daganatpusztító erejét fölerősíti. Nem így érzem. Ödémásodást érzek. Jó lenne erről valakivel beszélnem. A kórházban nem merek előhozakodni vele. Nem szeretik, ha más szerekek keresztezzük az általuk alkalmazott eljárásokat. Bár az onkoradiológia tájékoztatójában maguk is reklámoznak egyfajta szert. S alkalmaznak is olyan szakembert, aki az étrendkiegészítők, természetgyógyászati készítmények felelőse. Egy másik por alakú készítményt pedig a szüleim háziorvosa javasol. Ő esküszik rá. Betegei pozitív példaira hivatkozva. S klinikailag tesztelték, szerinte. Meg is vásárolok. Igen drága. De miután azt írják a tájékoztatójában, konzultáljak a szedéséről a kezelőorvossal, nem folytatom, amíg erre a konzultációra sor nem kerül. A konzultáció azonban mindörökké elmarad. H. doktornővel szeretnék erről beszélgetni ugyanis. S volnának kérdéseim a leleteim értelmezésére vonatkozólag is. Szeretném azt is tudni, mit lehet tudni a daganatomról. Milyen fajta? Mik a kilátásaim? Nincs alkalmam rá. Mindig van zavaró körülmény, amely megakadályoz abban, hogy egészen intim problémáimmal, kérdéseimmel hozakodjam elő. A vizit erre nem megfelelő pillanat. Szegény H. doktornő mindig rohan. A felvételkor megejtett vizsgálatok is egy szempillantás alatt esnek meg, így nem vagyok képes visszatartani sietségében. Bizonyára ennek a felgyorsított tempójú ellátásnak magam is okozója vagyok, hiszen nem a normális időben vagyok bent a kórházban, hanem pén-

tek délutántól, hétvégén, amikor kevesebb az orvos. H. doktornőnek is lejár a délutánnal a szolgálata, ha nincs beosztva hétvégi ügyeletre is. Van, amikor egyedül látja el az egész részleget, mert mindenki továbbképzésre utazott. Minthogy hiába lesem a pillanatot, amikor beszédbe elegyedhetnék, s az infúzióval ágyhoz vagyok kötve, nem kereshetem meg a szobájában sem. Nincs is merszem hozzá: alkalmatlankodni, keréken guruló infúziós állvánnyal csörtetni be hozzá. Erőm sincs kímászni az ágyból, állvánnyal, beszúrt tüvel együtt végiggördülni a folyosón. Örülök, ha a mellékhelyiségbe ki tudok menni. Így hát egy otthon töltött periódusban hívom fel telefonon H. doktornőt, hogy beszélgetési lehetőséget kérjek. Hangjából úgy érzekelem, nem is igazán érti, mit akarok.

– Beszélgetni? – kérdez vissza. – Miről?

– A betegségeről – mondom.

– A betegségéről?

– Arról!

– Nem tudok időpontot adni – zárja rövidre a telefonbeszélgetést.

És nem láthatom tisztán már sosem, hogy azért volt-e elutasító, mert egyszer sem adtam neki pénzt, ajándékot, vagy éppen azért, mert attól tartott, most akarom megrohmozni adományommal, s nem akarja kitenni magát e mindkettőnk számára kellemetlen jelenetnek. A paraszolvencia odacsúsztatása nekem nagyon sután sikeredik általában. Rendszerint visszautasítanak. Visszautasított N. doktor úr is. Engem is, a férjemet is, aki újfent próbálkozott. Ez roppant kínos mindkét félnek. Annak is, aki elzárkózni kényszerül, annak is, akit visszautasítanak. A beteg sosem tudhatja, mikor cselekszik helyesen. Ha a köszönöm mellé nem ad semmit, vagy ha mégis átnyújtja a borítékot. S ha már megteszi, ott a másik, izgalomra okot adó aggodalom: vajon eleget adtam-e? Nem méltánytalanul kevés-e? Aki sok időt tölt betegként a gyógyászat közelében, csak ha nem akarja, akkor nem látja, hogy ennek a helyzetnek milyen kiszolgáltatottak maguk az orvosok is, a személyzet is. Köztudott, mennyire méltatlan a felelősségteljes és az itt dolgozókat igencsak próbára tevő munkához képest a keresmény, amelyet hivatalosan munkabéreként kap az orvos, a nővér. Látni, mennyit dolgoznak. N. doktor úr is már reggel hétkor itt van. Rövidesen a vizit köti le a figyelmét, aztán délután háromig-négyig folyamatosan várnak rá betegek a szobája előtt. Amikor Bertát látogattam, sokszor még öt óra körül is találkoztam vele fenn, az osztályon. Bent létemkor számtalanszor láttam szombaton is dolgozni. S az ő esete korántsem egyedi. Ugyanerre a következtetésre jutok, amikor a sebészetben töltök el majd egy hetet. Nem nyolc órát dolgoznak naponta a doktorok.

Az ödémásodás láttán felhagyok a harminczemes tablettá fogyasztásával. Másnap, amikor a kemoterápia mellékhatásai kulminálnak, s még utána is egy héti legalább, nem tudom lenyelni szinte az ételt sem, nem-hogy pirulákat harmincasával.

Hogy okozhatta-e a tablettaszedés az ödémásodást, erről csak a gyógyszer forgalmazó cég tanácsadójával tudok értekezni telefonon. Nem hallott még ilyen esetről. A vitaminokat és aminosavakat tartalmazó készítménynek őszerint nincs mellékhatása. Ezek az anyagok ugyanis normál körülmények között is előfordulnak a szervezetünkben. Kimutathatók a vérünkben. Belátom, ugyanilyen erővel maga a kemoterápia is eredményezhet ödémásodást. Egyes szakírók beszámolnak arról is, hogy testsúlygyarapodást okoz, bár ennek nem tudják a magyarázatát. De okozhatta az arc és a láb duzzadását az az injekció is, amit az infúziós kezelés elején beadtak eddigi szokásuktól eltérően. Ki tudja, mi volt abban a tüben? Végül is nem árulta el a tartalmát a nővér, csak belém nyomta. Hazakerülve ezek a duzzanatok néhány napon belül eltűnnek rólam. Szerencsére. Ebben talán segítségemre van az a zöldségkapszula is, amelyre még a nyáron akadtam rá, s azóta rendszeresen fogyasztom. Zeller-, petrezselyem- és céklartartalmánál fogva vízajtó hatású. Erről sűrűn meggyőződhetem.

Harmadik lábadozásom hetében különösen szép őszi napsütés árad be az ablakon. A hét közepén útnak indulunk a férjemmel. Elmegyünk Tápiószentmárton mágius dombjára. Sokat hallottunk már róla, úgy gondoljuk, itt az ideje megtapasztalni, vajon a legendáknak van-e valós alapjuk. Már az is üdítő élmény, hogy úton vagyunk. Látunk. Megtelik a szemünk, agyunk, lelkünk fénnel. Az őszi táj látványával. Az autó ablaküvegén keresztül melegít a nap. Megint együtt utazunk, mint közös életünk kezdetén oly sokszor. Ezúttal nem én vezetek. Túl gyengének érzem magam a hosszú úthoz.

Meglep, hogy belépődíjat szednek. A bejáratnál egy ifjú hölgy fogad. Pár perces kiselőadást tart nekünk, kettőnknek arról, mit kell tudni a hely pozitív földsugárzásának különös jelenségéről. Mutatja, hová tartunk a kezünket ahhoz, hogy a földsugárzás állítólagos bizsergető érzését megtapasztaljuk. Sajnos egyikünk sem érez semmit. Keringünk egy darabig azután, hogy utunkra enged a vendégfogadó fiatal hölgy. Elmegyünk a dombig. Megnézzük a lovakat. A struccot. A kecskét, a malacokat. Majd ismét a domb környékén sétálunk. Sokan órákat ott ücsörögnek, némelyek fekszenek, ahol a föld sugárzása a feltételezések szerint a legerősebb. Látok egy fiatal nőt, aki – mintha odaszögezték volna – csak áll órákon át. Lobogtatja a szél a kabátját, hosszú haját.

Láthatóan gyógyulni jött ide. Látszik az intenzív jelenlétén. Dél közeledvén betérünk a közeli étterembe. Rajtunk kívül sokan betódulnak ide. Most érkezik egy turistacsoport. Van húsmentes étel is. Minthogy az étrendem nagyon megváltozott az elmúlt másfél-két hónapban, itt is szigorúan vigyázok magamra. Nem iszom kávé. Le se tudnám nyelni. Nem iszom fekete teát. Csak gyógyteát, zöldet. Egy csepp alkoholt sem. De nem is kívánom. Lemondtam a csokoládéről, az édes tésztákról, süteményekről is. Zöldség, gyümölcs, hal, baromfi a fő eledelem. Sok céklát eszem rendszerint. Nyersen, növényi zsírral megkent kenyérral, mert a vajtól, a margarintól is óvakodom. Mások szerint viszont ezzel a növényi zsírral is vigyázni kell. Kinek higgyen hát a beteg? Iszom viszont rendszeresen a cékla bioital változatát. Iszom homoktövis is egy darabig. Aloe Verát egyegy kanállal. A tejtől nem kell óvnom magam. Sosem voltam fogyasztója. Viszont a tejtermékeket szerettem. Ezek egyelőre nagyon hiányoznak. Egészen addig, amíg föl nem fedezem a juhtúró lelőhelyét.

Itt most kivételesen jólesik az étel. Még csak hányingerem sincs egész nap. Felszabadult vagyok és bizakodó. Másnap rettenetes fáradtság tör rám. Mint aki szemet lapátolt egész álló nap, vagy óriási gyalogtúrán vett részt, alig tudom megmozdítani a tagjaimat. Elhagyott minden erőm. Az írás szerint ez a földsugárzás a kezdeti időkből így hat. Ismételt látogatások esetén oldódik a fáradtság, és csak a kedvező hatása érvényesül. Hogy így van-e, nem tudjuk meg, mert többször nem kerekedünk már fel, hogy újra eljussunk Szentmártonba. Egész nap – szinte tétlenül – fekszem. A következő napon fogad G. V. Elmesélem neki a szentmártoni kalandunkat. Azt hittem, otthonosan mozog ebben a témában. De ő még sosem volt ezen a helyen. Fenntartásai lehetnek velem, bár nem erőszakolja rám az ellenvetéseit. Csak meghallgat, és elmondja valamelyik ismerősének történetét. Ez az ismerős az édesapját vitte el ide a gyógyulás reményében. Míg az apa javulása érdekében órákat töltött a dombon, a fiú képtelen volt ott maradni. Megfoghatatlan nyugtalanság vett erőt rajta. A távolban várta meg, amíg az apa gyógyulási szertartását elvégezte. Kutájuk, amelyet szintén magukkal vittek, féktelen szaladgálásba kezd a dombon. Mintha fölöttébb jól érezné magát. Másnap – nem tudni, milyen okból – elpusztul ez a szegény jószág. Minden előzmény nélkül. Nem volt beteg, állítják. A tanulság tehát, nem tudni pontosan, mire miként hat ez a különös és állítólagos sugárzás.

G. V. viszont megtanít relaxálni. Hogy egyedül is tudjak magamon segíteni, amikor feszült vagyok és fáradt. Tanuljak meg gazdálkodni az energiáimmal. Itthon

valóban próbálkozom ezzel a gyakorlattal. Hirtelen átvillan az agyamon, hogy van nekem ilyen tárgyú könyvem is, Bagdy Emőkéétől. Még a nyolcvanas években vettem, de a beletekintésen nem jutottam túl sosem. Most ebből ellenőrzöm magam, hogy jól emlékszem-e a tanult gyakorlatsor egymást követő mozzanataira. Mellesleg arról elmélkedem magamban, milyen különös, hogy ezeknek a különböző időkben megvett, de keveset forgatott könyveknek megvan a maguk sorsa, rendeltetése. Ha sokáig úgy is gondolhatnánk, hogy értelmetlen pénzkiadás volt a megvásárlásuk, hiszen sosem foglalkozunk velük tüzetesen, egyszer csak elkövetkezik az a pillanat, amikor hirtelen kulcsfontosságú szerepet töltenek be az életünkben. Számtalan félretett könyvvel jártam így az elmúlt években. Így vagyok most a Bagdy-könyvvel is meg a Sylva-féle Agykontrollal. Nemrég eszembe jutott, hogy ezzel talán segíthetnék én is magamon. Az agykontrollra végül a garázsban a kiselejtezett kötetek között akadtam rá, nem a lakásbeli könyvespolcon. Ettől kezdve rendszeresen próbáltam elalvás

előtt alfába juttatni magam. Rendszerint a visszafelé számolás közben aludtam el. S másnap, fölbredvén öt körül, innen folytattam a műveletet. A vizualizálás nagyon nehezen sikeredett. Nem is mindig tudtam magam áttornászni a visszafelé számolás útvesztőin. Könnyen elkalandoztam. Viszont a G. V.-féle relaxálás igen jól ment. Később a Csillától kapott könyv segítségével megpróbáltam a csakráimat is letapogatni, aktivizálni. Hogy a keresztyénségem se szenvedjen csorbát, a folyamatot, ha nem aludtam bele a műveletbe, imával zártam. Noha tudom, hogy mind a keresztyének, mind a keresztyének elítélik az öngyógyításnak az efféle fogásait. Bennem azonban békén megfért ez a sokféle eljárás a Miatyánkkal. Olykor azt vettem észre magamon, hogy protestáns létemre mormolom némán az Üdvözlégy, Máriát is. Jó ideje végtelenül sajnálom, hogy a mi vallásunkból hiányzik az az erős Mária-kultusz,

amely megvan a katolikusokéban. Nekem hiányzik Mária! Az, amit egy ilyen Istenanyával való bensőséges kapcsolatban kaphat az ember fia-lánya. Erre Csíksomlyón kellett ráéreznem, amikor néhány évvel ezelőtt megfordultam ott. Nem a búcsúsokkal, csak egy kisebb társasággal. Nem volt ünnep, nem volt tömeg. Nem járt akkor arra rajtunk kívül senki. Ott, lefelé jövet a templom Mária-szobrának grádicsán értettem meg, mi

lehet a katolikus hívőknek Mária. A gondoskodás és az elfogadás, az oltalmazás olyan foka, amelyet evilági agyunkkal fel sem tudunk fogni. De a vágya bizonyosan bennünk van, akárhová is tartozunk. Akármelyik felekezetben vagy felekezetben kívülségben leledzünk. D. úrral beszélgettem erről. Ő verses olvasmányokat mutatott nekem a témához illően, mikor egyszer náluk jártam. Középkori himnuszokat meg egy mostani szerzőtől valamit. Valakitől, aki állítólag épp oda való, ahol az én Mária-élményeim is megfogamzottak. D. úr igen tájékozott a vallásos irodalomban is. Irigylésre méltó öbölcészsége.

Lehet ostoroznia lelké-

szeknek, másoknak a befelé koncentrálnak ezeket a változatait, amelyek rám most újdonságként hatnak. Lehet a New Age álvallásának mondani. Elvetendőnek, károsnak tartani. Egy biztos, belső szerveimmel olyan meghitt kapcsolatba kerültem a gyakorlatok mindennapi ismétlése által, amelyet eddig sosem tapasztaltam. Nem is tudom, mihez volna fogható, amit átéltem. Nem volna pontos a hasonlat, ha azt állítanám, olyan, mintha saját, személyes röntgenkészülékemen vizsgálgathatnám belső működésemet, belső folyamataimat. Nem volna pontos. De pillanatnyilag nem vagyok képes jobban érzékelhetővé tenni, amit megismertem. Illetve: látni nemigen látok, nem a látás élménye a meghatározó, bár olykor efféle érzületek is felrémlenek előttem, hanem a működés, az élés, az életben levés tudata válik igen erős élménnyé. Annak biztonsága, hogy vagyok. S ez tart egészen addig, amíg a műtétemre sor nem kerül.

László Gyula (1910–1998; ceruzarajz)

El akarom mindenesetre hinni, hogy a kemikáliák előidézte folyamatot fel tudom gyorsítani. Túl is tudom talán szárnyalni, amit a gyógyszeres beavatkozás lehetővé tesz. Újrakezdem a napi harminc szemes adagban előírt készítmény szedését is, bár még nem vagyok képes a napi harminc tablettáig eljutni. Akárhogy mesterkedem is, figyelvén az órát, tartván magamnál a lenyeléséhez szükséges vizet kicsi ásványvizet üvegben, bármerre járok, nem jutok el kb. tizenöt-húsz szemnél tovább.

Minden befekvés előtt megvizsgálják az orvosok, s a daganat valóban kisebb, mint előzőleg. A doktorok a kemoterápiának tulajdonítják a sikert. A természetgyógyász a tőle származó energiának, meg annak, hogy szerinte beindult nálam az öngyógyító mechanizmus. Úgy fogalmaz, ez az én esetemben piszok jól működik. A kft.-sek szerint a tableta is besegít, mint mondják, az emberben levő másik, az immunrendszeren kívül meglevő védekező rendszert aktivizálva. Mindegy, hogy mitől állt meg a kóros folyamat. A fontos, hogy nem ő az erősebb. Boldog vagyok és bizakodó. Természetgyógyászsom szerint el lehet érni azt is, hogy nyom nélkül elmúljon a daganat. Erősen erre próbálok koncentrálni. Szeretném, ha nem volna szükség sebészi beavatkozásra. Pedig ekkor még nem tudom, mivel is jár egy ilyen felmetszés, mint amit rajtam terveznek. Milyen életre szóló következményekkel.

Hogy lassan benne vagyunk a télben, abból is látom, ahogy kitekintek a kórház ablakán. Minden egyes alkalommal ugyanaz a kórházpark tűnik a szemembe (mindig más szögből természetesen, attól függően, hogy melyik ablakból tekintek rá), ugyanazokkal a fákkal, csak a lombjukat vesztették el időközben. A nyírre pedig rásárgult a koronája. Már túl vagyok a hőmérőzésen. Rendben van a vérnyomásom. A súlyom mit sem változott. A vérképem tökéletes. (Egyszer kellett csak halasztani a kezelést a fehérvérsejt számának kóros csökkenése miatt.) Csak az ereim mentek tönkre. Már nincs ép vénám, arra se nagyon, hogy a vérvételt megejtsék rajtam. A kemoterápiával ez sajnos együtt jár, mondják a vérvételen szurkáló hölgyek. Olyan hangsúllyal, mintha azt akarnák sugalmazni, ebbe bele kell törödni. Az a véna, amelybe az infúziós vegyszereket kaptam legutóbb, végtelenül megvastagodott. A legkisebb érintésre is nagyon fájdalmas. Ugyancsak fájó dudorok éktelenkednek a kézfejemem is. Szorongok, vajon mit tudnak tenni velem. Eddig ismeretlen nővérke lép az ágyamhoz. Nézegeti a karom, kézfejem. Reményvesztetten pattan fel ültéből, és elszalad. Szótlatlan teszi mindezt. Vajon mit jelentsen ez? Egy műanyag csomagolásba tekert hosszú vezetékkel tér vissza. Átvillan a tudatomon Berta története. Neki is effélet akartak fölvezetni a nyaki erek vala-

melyikén, s nem sikerült. Végül Berta beszélt le a tanácstalan orvost a további kísérletezésről. Velem sem fogjátok elkövetni, amit akartok, gondolom, s borzadok ennek az eszköznek a látványától. Valóságos ellenállást vagy tiltakozást tanúsítani azonban szégyellek, ezért némán tűröm, hogy bevezessék a vékony csövet a könyök-hajlati vénán keresztül a felkar véreibe. Némán tűröm? Ezek szerint mégsem. A következőket hallok ugyanis nagyon távolról, a fülzúgásomon keresztül:

– Nehogy sírjon már!

– Nem sírok, csak mélyeket lélegzem – hallok szintén nagyon nagy messzeségből a saját hangomat.

Innen sejtem, hogy rosszullet környékez. Meg abból, hogy pillanatokon belül sokan lesznek körülöttem. Orvos és nővérek hajolnak fölém. A kanült bevezető nővér ideges kiabálását hallom:

– Ne legyen már rosszul! Ne csinálja, drága!

– Már jobban vagyok – válaszolom.

De a testem tetőtől talpig remeg. Nem tudok uralkodni magamon. Bárhogy szeretném lecsillapítani a remegésemet, nem sikerül. Bocsánatot kérek, nem akartam ráijeszteni senkire. Érzem, hogy én már nyugodt vagyok, de a remegésem csak nem szűnik. Mellettem az ágyra helyezett műanyag alátétén jókora vérfolt. Alattam a kórterem műanyag burkolatán is egy tócsa. Odakint a folyosón telefonálnak. Valakitől azt tudakolják, mi okozhatta, ami velem történt. Talán megijedtem – mondják nekem is. Ezt nyugtázzák. Később a szobatársamtól megtudom, hogy már a lélegeztető készüléket is előkészítették rémületükben. Tisztogatnak. Tisztogatják az ágyat is mellettem, feltörlik a linóleumot. Még mindig tart a remegésem. Nem tudom, mennyi idő telhetett el ezalatt. A történetek oka megint én vagyok, úgy hiszem. Azáltal, hogy hétvégére ütemeztettem a kezelésemet. Nincsenek eleget – meglehet – ilyenkor az orvosok, ápolók. Másoktól úgy hallok, az efféle műveleteket műtőben szokás elvégezni a betegen. Biztos nem volt készenlétben, aki ott elvégezhette volna. Az is biztos, hogy nem következik be, ami bekövetkezett, ha előre tájékoztatnak, mit akarnak tenni velem. Ha engedik, hogy lelkileg felkészüljek. Azért lassanként rám kötik az infúziót is. Már nem borzadok olyan mértékben a bennem kígyózó csővezeték képzeletbeli látványától, mint borzadtam az első percben. Képzeletbeli látványától, mert ami kilátszik, az igen rövid szakasza a szerkezetnek. Később azt is megtapasztalom, ennek a szörnyűségnek van előnye is az infúzió közvetlen bevezetésével szemben. Most nem érzem a mérgeanyag mardosó hatását az ér belső falán. Hosszan a kanül belsejével érintkezik csupán, s amikor az érfalhoz jut, addigra megfelelő mennyiségű vérral keveredik. Nem olyan töménységű tehát, mint a bevezető szakaszon.

Amíg bent vagyok, nincs erőm a méltatlankodáshoz sem. Fekszem, mint egy darab fa. Most is sokat alszom. Talán ez a szerencsém. Próbálom átvészelni a hányingeres időszakot meg az észveszejtő fejfájást. A szagok is módfelett zavarnak. Még a folyékony szappané is irritál, pedig egyébként kellemes illatú volna. Külön szenvedés a szellőztelen mellékhelyiség használata. Szagérzékenységem elkísér haza is. Meg kell kérnem a férjemet, hogy térjen át golyós dezodorra, mert a permetszerű sokáig a levegőben marad. A rosszullett környékez az általam máskülönben kedvelt illatanyagtól. El kell rejtenem magam elől a mosóporokat, tisztítószereket. Folyamatosan érzem a saját bőrömön a kemoterápia szagát is. S mellé állandóan fölidéződik bennem a kórházbeli hányadékok büze, amely kiűzhetetlenül ott terjeng mindenütt a legaprólékosabb tisztasági előírások ellenére is. De ennél sokkal rosszabb, hogy vérzem több ponton is. Vérzik az ínyem. A szájüregben sebek éktelenkednek. Aranyérbántalmaim is vérzést okoznak. Végtagjaimon, arcomon a bőr kiszárad. A kézfejem a szárazság és a hideg együttes hatásától kirepedezik. A repedésekből vér szívárogo. Le kell ragasztanom ezeket a foltokat, hogy kilépve a külvilágba el ne fertőződjem. Néhány napig még szótlán szenvedek. Ahogy azonban javul az állapotom, egyre többet beszélek, már akiknek lehet, s akiknek merek, arról, hogy elfogadhatatlan a gyógyításnak az a változata, amely ekkora rombolást végez az ember szervezetében, mint a kemoterápia. Felfoghatatlan számomra, miért nem talált az emberiség még ennél elviselhetőbb, kevésbé kártékony megoldást. Ekkoriban lehet hallani arról, hogy szegedi tudósok a szer célzott alkalmazásával kísérleteznek, ami azt jelenti, hogy a módszerrel elkerülhető volna az egészséges sejtek pusztulása. A kémiai anyagok csak a rosszindulatú daganatsejteket támadnák meg. A kísérletet azonban pénz hiányában fel kell függeszteni. Egészen felháborítónak tartom. Fegyverekre, háborúkra, fényűzésre, az ízléstelen reklámokra s még millió kártékony és fölösleges dologra bezzeg van pénz. Egészen biztos vagyok abban, hogy eljön majd az idő, amikor a kemoterápiára úgy tekintenek, mint ásatag, barbár gyógyító eljárásra. Alkalmazóit a kései utókor ugyanúgy meg fogja mosolyogni, mint Bovaryné férjét mi. (Nemrég láttam e középiskolában előírt, ám általam – itt kell megvallanom – mindmáig mellőzött olvasmány filmváltozatát. S most kell elismernem, milyen igazak egyik tanárunk unalomig ismételt intelmei, az is például, amely valahogy így hangzott: a diákkori mulasztások következményeikben életre szólóak. Meglehet, a regény változatra már nem marad időm.) Dr. Bovary, bármilyen panasszal keresték fel a páciensei, csak egyféle

gyógymódot ismert: eret vágott mindenkin. A gyógyászat meghaladott eszközeinek lomtárába fog kerülni ez a módszer, éppúgy, mint a pszichiátriában az elektro-sokk. (Bár újabban megint hallom és olvasom, ismét alkalmazzák egyes betegeken.)

Még magamhoz sem tértem a terápia negyedik ciklusa után, egyre több közszereplésnek vagyok kitéve. Előadásra hívnak, interjút kérnek tőlem a televízióban. Fölkérnek egy szeminárium vezetésére az egyetemen. Külföldi kiküldetésbe javasolnak. Az intézetben sincs soha ennyi protokolláris esemény, mint ez alatt az idő alatt. Kitüntetnek megint, megajándékoznak. Ünnepelnek. Gratulációkkal halmoznak el. Azok is, akik pár éve még meg akartak fojtani, fel akartak négyelni, el akarták vágni a torkomat. Monomániásan csak az jár az eszemben, amit tenni szándékoztak velem nemrég, az fölért volna a közönséges gyilkossággal.

Most viszont egy pillanatra megfordul a fejemben az is, hogy vissza kellene vonulnom. De aztán csak arra gondolok, azért sem. Kínosan ügyelek arra, hogy egyetlen lehetőségét se szalasszam el a nyilvánosság előtti jelenlétnek. Amíg képes vagyok a szerepemet alakítani, addig biztosan élek. Addig nem temetnek el élve. Nem hajszolnak a pusztulásba.

Mindazonáltal csodálkozom. Miért pont erre az egy szerencsétlen esztendőre tartogatott mindent a sors? Erre az időre, amikor életprogramnak bőven elegendő volna az életben maradásért folytatott néma és titkolt küzdelem. Minden most adatik, amire régebben áhítoztam. Hogy áhítoztam! A magánéletben is, a külvilágnak szánt életemben is mindent megkapok most egy füst alatt, amit megvont tőlem... Kicsoda is? Micsoda is? A világ? A sors? Isten? A társadalom? Tisztelt embertársaim? Emlékszem, néhány évtizede még sportot űztem a lemondásból. A lemondás filozófiájára építettem az életemet, mert másra nem lehetett. Szent Margit jelképes történetébe szerettem volna belebújni. Bújtam is, hogy kibírjam a szegénységet, a hallgatást, a perifériára sodródást, a céltalanságot, minden-minden-minden értelmetlenségét. Természetgyógyászm szerint így áll helyre a rend. Így teremődik meg a dolgok egyensúlya. El kell fogadni, ami adatik. A legtermészetesebben. Úgy, mint akinek ez jár.

A kezelés utáni hetedik napra tűzik ki a tévéfelvétel időpontját. Még szédülök, és gyenge vagyok. Az arcomról alig húzódott le az ödéma. De nem kérek haladékat. Nem lépek vissza. Nem szabad az elgyengülésemet, gyötrelmeimet kívül hordoznom. Megint órákat kísérletezem a parókámmal. Hogyan fésüljem, hogy emlékeztessen a képernyőn is a régi önmagamra? Örül-

nöm kellene az ünneplésnek, kitüntetésnek, a tévésze-replésnek. Ehelyett féktelen indulat fog el. Adta volna meg, aki adja, addig, amíg épkézláb voltam. Most juttatja az elismerést, amikor már nem egyéb vagyok, mint világcsúfja? Álarcot kell viselnem, nehogy elré-müljenek tőlem az emberek! Azt is el kell túrnöm, hogy egykori megkínzóim most jóakaróimként fognak körül. Lapogatják a hátamat, veregetik a vállamat. Szorogtatják a karom, kezem. Megsimogatnak. Csókolgatnak jobbról-balról. S én alakítom a vidámat, a boldogot és megelégedettet, meghatódottat. Olyan átélés-sel, hogy a végén valóban meghatódom. S nem bosz-szant már az sem, ha megérintenek valamikori rágalmazóim. Rettenetesen kimerülök, mire mindennek vé-gére járunk. Az ünneplés legalább olyan fárasztó, mint a legnehezebb testi munka. A kaszálásban, aratásban a marokszedés lehetett régen ilyen megerőltető. Hazafe-lé már a férjem vezet, mert nekem elnehezültek a tag-jaim. Alig jutok el az ágyig. Ettől a pillanattól egybe-mosódik minden az éjszakával. Alszom. Egyébként az a legkülönösebb, hogy általában jól alszom. S elegendőt. Mintha nem is volna akkora baj, mint amekkora! Másnap nehezen kanalazom össze magam, pedig be kell mennem dolgozni. Viselnem kell új és megszokhatatlan dicsőségemet az emberek között. Bejelentkezem G. V.-hez. Most nagy szükségem van az ő segítségére. Kiürültem. Valóban energiára van szükségem. És jön-jön az energia. S rengeteg biztatás. Jó szó. Bátorítás. Hosszú életet jósol nekem. Jósol? Látja, így fogalmaz. Véghez vihetem mindazt, amire eddig nem volt időm, erőm. Ha legyőzzük ezt a kórt, jó lesz a folytatás. Legyőzzük? Le, bizony. Talán nem is kell már hozzányúl-ni. Testem sugárzása nem különbözik az egészséges emberétől. Már a második találkozásra megszűnt a ne-gatív sugárzás. De hisz még tapintható a tapintható! Be fog tokozódni. Jobb is volna nem bolygatni. Ez a véle-ménye. S eseteket mesél, amikor hozzám hasonló höl-gyek meggyógyultak. Ma is vidáman élek.

Jólesik mindezt hallanom. Hogy így lesz-e? Félek ennyi jót remélni. Mindenesetre óriási volna, ha nem kellene fölmetszeni a testem. Sosem műtöttek eddig semmivel. Kezdetben nem gondolkodtam a dologról. Erősebb volt a rák riadalma, mint a késnek, szikének. De most, hogy közeledik a beavatkozás ideje, egyre jobban viszolygok tőle. Amit innentől átélek, maga az ámokfutás. Szorongó reménykedéssel és aggodalom-mal várom a további fejleményeket. Be vagyok rendel-ve a kezelőorvosomhoz. Izgatott türelmetlenségben ülök a füledt folyosón. A kedves doktornő rendel most. Hátha! Hátha most beszélgetünk. Kérdezhetek tőle. Most sincs erre idő. A doktornőt kihívják többször is.

Lóhalálában jön-megy. Az előző beteg vizsgálatát még be sem fejezte, de szólítanak engem is. Közben telefon-hoz kérik. Az asszisztensnő már gépeli is a beutalóimat, átvilágításokra, műtét előtti vérvételre. Időpontokat közvetítenek, hogy mihamarabb sorra kerüljek. A műtétet megelőző vizsgálatokkal, a műtéttel is. Amit olyan nagyon vártam, elmarad a konzultáció arról, hogy mi változott a kezeléseim folyamán. Nem szólhatok sem-mit, több tucat beteg ember várakozik még odakinn a folyosón, s már délutánra jár. Mikor kerül itt sorra az utolsó páciens? Belátom, hogy nincs több idő rám sem. Viszont nem kell visszajönnöm a legújabb leletekkel sem. Ezekkel már egyenesen a sebészhez irányítanak. S mi van, mi volna, ha közben felszívódott volna, eltűnt volna a daganatom? – teszem föl magamban kétség-beesetten. Nem is volnának rá kíváncsiak? Akkor is végre akarnák hajtatni, amit majd négy hónapja elter-veztek? Jóllehet minden a legtermészetesebb, a legmeg-szokottabb módon történik. Bizonyára nincs az eljárás menetében semmi rendellenes vagy rendkívüli, én még-is úgy érzem magam, mint aki egy futószalagra került föl, s ha kell, ha nem, mindent elkövetnek vele, amire a futószalag mellett állók be vannak programozva. S mi van, ha rosszul diagnosztizáltak? Mi van, ha összecse-rélték a leleteimet valakiéivel? Mi van, ha itt is működik a politika? Itt is folytatódnak azok a játszmák, manőve-rek, amelyeknek kinn az életben ki vagyunk szolgáltat-va. Ezt a feltételezésemet azonban elvetem. N. doktor úr személye számomra garancia, hogy erről szó sem le-het. Őt etikus lénynek ismerem. H. doktornő is ilyen. Akinek ennyi jóság ül a szemében, nem szegődhet az alantas célokat kergetők mellé. Már a hangja arról győ-zött meg az első alkalommal is, hogy a legtisztessége-sebb emberek közé tartozik. Ezekben a ráéréseimben nem szoktam csalódni. Teljes bizalommal adtam át ma-gam négy hónappal ezelőtt mindkettőjüknek. Most mégis elbizonytalanodtam. Üldözési mániához hasonló állapotba kerültem. Kétségeimről beszélek a férjemnek is. Ő fogadókész fenntartásaimra. Látom rajta, nagyon szeretné, ha nem kellene a sebész kezei közé kerülnöm. Nemcsak látom, ki is mondja. Hogy mekkora hibaszá-zalékkal dolgoznak azok, akik a végzetes szövettani le-leteket kiállítják, erről sehol sem olvastam. Erről senki nem beszél. Fel sem tételeződik ilyen probléma. Vala-hogy olyannak tűnnek föl, mint akik tévedhetetlenek. Hallottam viszont jó néhány olyan emberről, akit nem kellett volna kés alá küldeni, s ez csak utóbb derült ki, amikor már mindenben túl voltak. Ezek a műtétek pedig visszafordíthatatlan folyamatokat indítanak el. Effélék-ről beszélgetek a gyerekek keresztanyjával, Csillával is. Sajnos nem tompítani igyekszik a most már jókora hul-

lámokat verő indulataimat, hanem tovább korbácsolja. Az én testem az én testem. Hogy mit tesznek vele, arról nekem kell döntenem. S jogom van hozzá, hogy kontrolláltassam az eddigi eredményeket, kikérjem más szakemberek véleményét is. Testvéremmel is latolgtam, mi most a teendő. Tanácstalanságom csak tovább növekszik. Fölhívom elkeseredésemben N. doktor urat, aki mindig segítségemre volt ez idáig. Időpontot kérek. Megütközik rajtam, ezt árulja el a hangja. Bizonyára úgy véli, sinen vagyok már, egyelőre nincs miről beszélgetni. S azt is tudom, végtelenül le van terhelve. Milliomegyen állnak nála sorban minden nap. A konzultációra a férjem is elkísér. Beiktatnak egy EKG-t. Nem tudom mire vélni, miért. Megvan az EKG. Végre belül kerülünk. Megdöbbenését felvetésünkön a doktor nem tudja, talán nem is akarja palástolni. Nem kerülhető-e el a műtét? Nincs-e más megoldás? Orvosi műhibát követne el, ha nem a műtétet javasolná. Ez a válasza. Vannak további kérdéseim is. Végre föltehetem őket. Milyen következményekkel jár a műtét? Itt tudom meg, hogy egyik karomat már sosem tudom úgy használni, mint ez idáig. Arra is fény derül, hogy műtét közben fog csak elválni, milyen mértékű beavatkozásra van szükség. Nem elegendő a tervezéshez a többszöri átvilágítás, ilyen-olyan metszetek eredménye. S mi történik a műtét után? További kemoterápia még kétszer. Majd sugárterápia az újabb szövétvizsgálat függvényében. Végül pedig éveken át gyógyszeresedés. Erről is most értesülök, hogy ez elkerülhetetlen. Olvasmányaimból viszont tudom, korántsem veszélytelenek ezek az éveken át szedendő pirulák. További tumort is okozhatnak más szervben. Az interneten már megnéztem, több mint ötvenféle mellékhatása fordul elő ennek a szernek. Egyéb súlyos elváltozásokkal. Nem túl sok ez? Egyik bent fekvésem alkalmával találkoztam olyan asszonnyal, akiben e gyógyszer szedése ellenére is kiújult a daganat, nemegyszer, s el is nehezült a teste. Az asszony szerint ez is a gyógyszeresedés velejárója. Tiltakozom a testemet, személyiségemet eltorzító beavatkozás ellen.

– Nem fogadom el – mondom a doktor úrnak.

Érzem, hogy a tűrőképessége határáig juttattam el. S ez ijesztő nekem is, legalább annyira, mint amennyire számára meghökkentő és talán felhőborító a viselkedésem, hiszen ő az egyedüli támaszom, segítőm, bizalmasom itt, az egészségügy tekervényes útvesztőiben.

– Ilyenkor nem szabad mérlegelni – mondja. – Nincs fontosabb szempont, mint az életben maradás. Minden más mellékes.

Szégyenkezés és kétségbeesés keveredik érzéseimben, amelyekkel elköszönök N. doktor úrtól. Szégyenkezem az okvetetlenkedésem miatt. Kétségbeesem: le-

het, hogy megsértettem egy embert, aki pedig pusztán jó akaratból és őszinteségből válaszolt a kérdéseimre nekem nem tetszően.

Ha a hagyományos gyógyászat és a természetgyógyászat képviselői ennyire ellentétes véleményen vannak, keressek fel valakit, aki orvos is, természetgyógyász is – vélekedik Borbála. Így kerülök el a szomszéd városban abba a wellness központba, amelyben csupán jól szituált pácienssel találkozom a folyosókon. B. doktor úr nézi a leleteimet. Miért kaptam én kemoterápiás kezeléseket? Nem érti, mondja. A szomszéd rendelőben dolgozó doktornő megnéz ultrahanggal. A daganat megvan kétségtelenül továbbra is, de fél centivel kisebb, mint az egy héttel korábbi kórházi felvételen. Az orvos-természetgyógyász véleménye viszont megegyezik a kórházi orvosokéval. Ezt a daganatot mindenképpen el kell távolítani. De a kemoterápia és a sugárterápia alól felmentene. Biológiai daganatkezelést javasol. Összeállít egy kúrát teákból, étrendkiegészítő tablettákból, egy német daganat ellenes készítményt is ajánl, tablettát, injekciót, cseppeket. A felsorolásban ott szerepel az a napi harminczemes tableta is, amelyet már jól ismerek. A teákat, a nyomelemeket tartalmazó cseppeket, a tablettákból is egyet-mást megvásárolok.

Amerikában élő barátnőm arra kér, az ő doktor bácsiját feltétlenül kérdezzem meg, mit tanácsol. Már semmi kedvem a további információgyűjtéshez, hiszen érzem, végül úgy is azt az utat fogom járni, amelyet kórházi orvosaim is helyesnek tartanak. Aztán mégis: mit veszíthetek, ha konzultációt kérek Edit doktor bácsijától is? Hogy tovább nehezítse a dolgom, más sebészt javasol, mint akivel N. doktor úr már jó előre összeismertetett. Beszélék is vele telefonon. A hangjából azonnal megállapítom, nem ő az, akinek a keze alá odafekszem. Nem is kell elmennem a rendelésére, hogy ezt megállapítsam.

Ismét találkozom D. doktor úrral, a nekem rendelt sebésszel. A férjem is velem van. Mindketten biztosak vagyunk most már abban, ha elkerülhetetlen az operáció, azt csak is D. doktor végezheti el. Ahogy érvel, ahogyan magyaráz, bizalomgerjesztő. Egyre inkább el tudom képzelni, hogy meg fog történni velem, amit eleinte el akartam utasítani. Megállapodunk az időpontban. D. doktor nyugodt. Nem sürgető. Enged időt ahhoz, hogy ráhangolódjam a rám váró beavatkozásra. Két hét áll rendelkezésemre. Ez alatt – most már egyre messzebb kerülve az utolsó kemoterápiás kezeléstől – mind jobb állapotba kerülök. A napi harminc, kétféle B vitamint is tartalmazó tablettától pedig szinte kivirulok, megerősödöm. Lehet, hogy az az egy hét alatt bekövetkező csökkenés, amelyet tapasztaltak legutóbb daganatom méretében, ennek a tablettának tulajdonítható? Er-

ről beszélek a sebéssel is. Nem tartja hihetőnek. De nem is beszél le a szedéséről, mert ártani nem árthat. Sőt még E vitamint is javasol, hogy majd gyorsabban gyógyuljon a sebem. Ez a két hét, amely a műtéig előttem áll, mondhatom, vidáman telik. Meglepően jól és rendszeresen alszom. Társaságba járok. Könnyűnek érzem magam. Már-már eufórikus állapotba kerülök. Talán azért, mert végre kimondtam a döntésemet. Nem kínoz az a zavarodottság, amely a sok egymással ellentétes tanács következtében állott elő bennem.

Már csak azt nem tudom, miképpen oldjam fel azt az ellentmondást, amely a természetgyógyászati vélemény és a leletek tanulsága között fennáll. Mit is fogadhatok el ezek után a természetgyógyász tanácsaiból? Mit gondoljak az általa alkalmazott módszerekről? Pszichés állapotom javulása mindenképpen neki köszönhető. S hogy saját magamhoz, a betegségemhez való viszonyom alapvetően megváltozott. Ami történt és történik velem, nem egyszerűen csapás már számomra, hanem olyan fordulat, amelynek üzenetértéke van. Vagy lesz. A titkolózásomról is külön véleménye van. El fog jönni az idő, mondja, amikor a történetemről már könnyedén fogok beszélni. S ekkor megváltoznak a körülöttem élők is. Amikor közlöm vele, hogy az operáció mellett döntöttem, a szeme sem rebben. Mintha nem az ellenkezőjére akart volna sarkallni. Ez is benne volt a pakliban – teszi hozzá. Meghátrál a hivatásos orvosok véleménye előtt? Belátja, hogy nekik van igazuk, vagy csupán nem tehet mást, mint alkalmazkodik az uralmi helyzetben megfogalmazódó álláspontokhoz? Nem is tehetne másként, hiszen súlyosan megfizetne, ha netán a beteg miatta sodródna bajba? Ha épp az általa javasolt szelíd gyógymód miatt párologna el a gyógyulás esélye. Vagy egészen egyszerűen ez a megengedő magatartás gyógyító technikájának lényegéből következik? Végeredményben mindig minden a beteg belső elszánásain múlik? G. V. rendszerint feladatokat állít a beteg elé. Vállalásokat. Egyszer azt, hogy le kell gyúrni a hányingert. Máskor, hogy a fejfájást ki lehet küszöbölni. Megint máskor, hogy az akarattal, öngyógyító erővel részt vehet abban a folyamatban, amelyet a gyógyszeres kezeléssel szándékoznak előidézni az orvosok. S aztán kire-kire rábíztatik, mennyire futja önszugesztációs képességeiből. Sarlatánság ez csupán, vagy valóban a bennünk rejlő öngyógyító mechanizmusok elindítása? A választ nem tudom. Amikor bajban voltam, könnyűszerrel elhessegettem ez irányú kétségeimet. A bizonyosságnál is fontosabb volt számomra, hogy van valaki, aki a betegségemben is az egész személyemre tekintettel van. Nem pironogat, nem követel, csak tanácsol. Semmit nem ró rám erőszakosan. Csak felvilantja a lehetséges választásokat. A döntést rám hagyja.

S nem kéri számon tőlem, ha egy-egy kérdésben nem úgy határozok, ahogyan javasolta. Vár. Türelemmel szemléli, miként érek meg annak az útnak az elfogadására, amelyen szerinte járnom kell. Járnom lehetséges. S ha vele ellentétesen határozok, azt sem veszi zokon. Ilyen fokú rugalmassággal még soha sehol nem találkoztam. Az sem mellékes mindenesetre, megpróbál meg erősíteni, ne adjam fel a munkám. Ne tervezzem sem a mostani, sem a későbbi visszavonulásomat, mert ehhez még nem vagyok elég idős.

És én csak a gyógyulásomra gondolok nagyon nagy eltökéltséggel. A kezeléseket követő egy-kétnapos szorongásélményeket leszámítva sosem engedem a tudomba beúszni végzetes jelenetek képsorait. Korábban sokszor előfordult, hogy barátkoztam a vég gondolatával. A saját temetésem képei pörögtek a szemem előtt minden különösebb indok nélkül. Hogyan lehet elfogadni a tényt, hogy egyszer majd oszolni fog a testünk, ha csak porrá nem égetnek bennünket? Ilyen kérdések gyötörtek. Ekkor még nem látott orvos. Még magam sem tudtam, hogy beteg vagyok. Ha csak meg nem éreztem. Ma viszont fegyelmezetten kerülöm az efféle víziók felidézését.

Látomásaimról egyszer a férjemnek is beszéltem. Azt is megmondtam neki, ki okolható azért, ha rövid időn belül jobblétre szenderülök. Legalább a férjem tudjon róla, gondoltam. A lelkére kötöttem, tájékoztassa az illetőt arról, hogy ebben a tudatban múltam ki: ő volt, aki az életemre tört. Azt is kértem tőle, világi embereket ne engedjen szóhoz jutni a ravatalomnál. Nincs szükségem a hazug méltatásokra. Akik, míg éltem, legszívesebben a szememet nyomták volna ki, vagy nyársra húztak volna, ne akarjanak látványosan meggyászolni. De azok se, akik tétlenül, netán kárörömmel szemlélték a meghurcoltatásomat.

Természetgyógyászmom egyetlen alkalommal sem mulasztja el annak sulykolását, hogy feladataim vannak ebben a világban. Már csak ezért is meg kell gyógyulnom. Mindezek evidenciaként merülnek fel az egészséges emberben. De nem abban, aki mindannyiszor megsemmisülésként éli át, amit háromhetente elkövetnek vele kezelés címén. S nem abban, akire alaposan ráijesztettek egy halállal fenyegető kór diagnózisával. Amikor Edit doktor bácsijának említem, hogy természetgyógyászhoz is járok, legyint. Ó, az nem ér többet, mint a pszichológus. Nekem azonban most épp erre a pszichológusi segítségre van szükségem. Úgy döntök, a sebészetre való bevonulásom előtt is felkeresem. Nyugalmat kölcsönöz és bátorságot. Ott lesz velem, mikor szükségem lesz rá – állítja.

– folytatjuk –